

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

**МЕМЛЕКЕТТІК ЖАЛПЫҒА МІНДЕТТІ БІЛІМ БЕРУ
СТАНДАРТЫН, ҮЛГІЛІК ОҚУ ЖОСПАРЫН ЖӘНЕ ҮЛГІЛІК ОҚУ
БАҒДАРЛАМАСЫН ӘЗІРЛЕУ ӘДІСТЕМЕСІ**

Астана, 2025

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми-әдістемелік кеңесінің шешімімен ұсынылды (2025 жылғы 25 желтоқсандағы №6 хаттама)

Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартын, үлгілік оқу жоспарын және үлгілік оқу бағдарламасын әзірлеу әдістемесі. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2025. – 40 б

Әдістемелік ұсынымдар білім беру құжаттарының негізгі «үштігінің» — Білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (МЖМБС), Үлгілік оқу жоспарлары (ҮОЖ) және Үлгілік оқу бағдарламаларының (ҮОБ) жүйелі сабақтастығын әзірлеу мен қамтамасыз ету бойынша әдіснамалық нұсқаулық болып табылады.

Ұсынымдардың өзектілігі құзыреттілік тәсілдеме мен цифрландыруға бағыт беретін Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың стратегиялық Тұжырымдамаларына негізделген. Құжат білім беру процесінде әдістемелік алшақтықтарды болдырмау үшін барлық үш элементті синхрондау үшін қажет бірыңғай логиканы сипаттайды.

Ұсынымдар білім беру ұйымдарының басшылары мен мамандарына, сондай-ақ оқу-әдістемелік құжаттаманы әзірлеушілерге арналған және бірыңғай әрі сапалы білім беру кеңістігін қалыптастыруды мақсат етеді.

КІРІСПЕ

Кез келген елдің білім беру жүйесін дамыту – оның ілгерілеуі мен бәсекеге қабілеттілігінің негізгі факторларының бірі болып табылады. Жылдам технологиялық өзгерістер, жаһандану және үнемі түрленіп отыратын еңбек нарығы жағдайында білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (МЖМБС), сондай-ақ оны іске асыруды қамтамасыз ететін құжаттар – үлгілік оқу жоспарлары (ҰОЖ) мен үлгілік оқу бағдарламалары (ҰОБ) – білім сапасы мен білім беру кеңістігінің бірлігін қамтамасыз етудегі аса маңызды үштікке айналады. Бұл үштік бүкіл білім беру жүйесінің негізін құрайтын іргетас ретінде қызмет етеді.

Осы әдістемелік ұсынымдарды әзірлеудің өзектілігі келесі факторлармен айқындалады:

1. Парадигманың өзгеруі және функционалдың кеңеюі. Қазақстан Республикасында 2023–2029 жылдарға арналған білім беруді дамытудың стратегиялық тұжырымдамалары (ҚР Үкіметінің №248 және №249 қаулылары) жүзеге асырылуда. Бұл құжаттар құзыреттілікке негізделген тәсілдеме мен цифрландыру бағытын белгілейді. Осы стратегиялық мақсаттарға табысты жету үшін тек МЖМБС-ты жаңарту ғана емес, сонымен қатар МЖМБС-ты оқу процесіне тікелей енгізуші құралдар болып табылатын ҰОЖ мен ҰОБ әзірлеу әдіснамасын толық синхрондау қажет.

2. Жүйелі сабақтастықты қамтамасыз ету. МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ бірыңғай логикада әзірленуі тиіс, бұл әдіснамалық алшақтықтардың алдын алуға мүмкіндік береді. МЖМБС *«не нәрсеге қол жеткізу керек»* екенін анықтаса, ҰОЖ *«қашан және қандай көлемде»* оқытылатынын (жүктеме бөлінісін) белгілейді, ал ҰОБ *«қалай оқытылатынын»* (мазмұны мен реттілігін) айқындайды. Үш құжаттың біртұтас әдіснамасының болмауы оқу жүктемесінің, мақсаттардың және оқыту нәтижелерінің үйлеспеуіне алып келуі мүмкін.

3. Негізгі әзірлеушілер үшін процесті біріздендіру. Бұл ұсынымдар салалық топтар, соның ішінде Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы (Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА) және бейінді ғылыми-әдістемелік орталықтар үшін бірыңғай жұмыс стандартын қамтамасыз ету мақсатында қажет. Аталған ұйымдар бүкіл құжаттар тізбегін әзірлеуге жауапты болып табылады.

Әдістемелік ұсынымдардың **мақсаты** – Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың стратегиялық мақсаттарына және құзыреттілікке бағытталған тәсілдемеге сәйкес келетін, МЖМБС, үлгілік оқу жоспарлары мен үлгілік оқу бағдарламаларын әзірлеудің бірыңғай, ғылыми негізделген әдіснамасын қалыптастыру және сипаттау.

Белгіленген мақсатқа қол жеткізу үшін келесі **міндеттерді** шешу қажет:

1. Білім беруді стандарттау, жоспарлау және бағдарламалау теориялық негіздерін айқындау.

2. МЖМБС әзірлеудің негізгі қағидаттары мен кезеңдерінің реттілігін, сондай-ақ оның негізінде ҰОЖ мен ҰОБ-ты каскадты түрде әзірлеу тетіктерін сипаттау.

3. МЖМБС-тегі оқу нәтижелерін тұжырымдауға және оларды ҮОЖ мен ҮОБ мазмұнына декомпозициялауға арналған практикалық құралдарды ұсыну.

4. Үш құжаттың да енгізілу тиімділігін бақылау тетіктері жүйесін әзірлеу.

Осы ұсынымдардың практикалық маңыздылығы ҮОЖ пен ҮОБ әдіснамасына енгізілуі арқылы айтарлықтай артады:

1. Жұмыс топтары үшін (оның ішінде Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы). Ұсынымдар МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ арасындағы әдіснамалық айырмашылықтарды болдырмайтын бірыңғай және тұтас жұмыс алгоритмін ұсынады. Бұл ресурстарды үнемдеуге және үш құжаттың да біртұтас жүйе ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

2. Педагогтер мен әкімшілік үшін. МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ арасындағы байланыстың логикасын нақты түсіну жұмыс оқу бағдарламаларын әзірлеуді жеңілдетеді және олардың мемлекеттік талаптарға тікелей сәйкестігін қамтамасыз етеді.

3. Білім сапасын бағалау үшін. Бірыңғай әдіснама бағалау материалдарының (ішкі және сыртқы бақылау) валидтілігін қамтамасыз етеді, өйткені олар МЖМБС → ҮОЖ → ҮОБ тізбегінде дәйекті түрде белгіленген талаптарға сәйкестігі тұрғысынан тексеріледі.

Осы әдістемелік ұсынымдарда Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына және білім беру қызметін реттейтін өзге де нормативтік құқықтық актілерге сәйкес келетін терминдер мен анықтамалар қолданылады. МЖМБС әзірлеу әдіснамасы мақсатында келесі негізгі ұғымдар пайдаланылады:

Термин	Анықтама
Білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (МЖМБС)	Білім алушылардың білім мазмұнын, оқу жүктемесінің ең жоғары көлемін, даярлық деңгейін және оқу мерзімін айқындайтын талаптар жиынтығы. Білім беру жүйесіндегі негізгі нормативтік құжат болып табылады.
Каскадты әзірлеу	Әдіснамалық процесс, төмен деңгейлі құжаттың (ҮОБ) әзірленуі жоғары деңгейлі құжаттың (ҮОЖ) талаптары мен құрылымына қатаң негізделеді, ал ҮОЖ өз кезегінде МЖМБС-тың талаптарына қатаң сүйенеді.
Негізгі (өтпелі) құзыреттер	XXI ғасырда табысты өмір сүру және жұмыс істеу үшін қажетті дағдылар, олар барлық оқу салаларында дамиды (мысалы, цифрлық сауаттылық, сыни ойлау, коммуникативтілік).
Құзыреттілік	Білім алушының алған білімдерін, біліктері мен дағдыларын (БДБ), сондай-ақ нақты, практикалық немесе кәсіби саладағы табысты қызмет үшін жеке қасиеттерін қолдану қабілеті.
Критериалды бағалау	Білім алушылардың оқу жетістіктерін МЖМБС оқыту нәтижелеріне сәйкес келетін алдын ала белгіленген, ұжымдық әзірленген және жария өлшемдермен салыстыруға негізделген процесс.

Ұлттық біліктілік шеңбері (ҰБШ)	Ұлттық еңбек нарығында танылған біліктілік деңгейлерінің жүйеленген құрылымы. Ол МЖМБС (әсіресе ТжКБ және ЖОО) талаптарын экономиканың қажеттіліктерімен байланыстыру үшін қолданылады.
Сабақтастық	Іргелес білім беру деңгейлері арасындағы (мысалы, негізгі орта және жоғары) оқыту мазмұнының, мақсаттары мен нәтижелерінің логикалық байланысы мен дәйектілігін қамтамасыз ету.
Жұмыс тобы	Уақытша сараптама ұжымы (оның ішінде Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА мамандары) МЖМБС жобасын әзірлеу немесе өзектендіру үшін уәкілетті орган құрған.
Оқыту нәтижелері (Learning Outcomes)	Білім алушы оқу процесі аяқталғаннан кейін білуі, түсінуі және көрсете алуы тиіс бекітілген және өлшенетін тұжырымдар (МЖМБС 3-тарауына сәйкес).
Үлгілік оқу бағдарламасы (ҮОБ)	Белгілі бір оқу пәнінің немесе модульдің мазмұны мен дәйектілігін, сондай-ақ осы пәнді оқуды аяқтағаннан кейін күтілетін оқу нәтижелеріне қойылатын талаптарды анықтайтын нормативтік құжат. ҮОЖ және МЖМБС негізінде әзірленеді.
Үлгілік оқу жоспары (ҮОЖ)	Оқу пәндері мен модульдерінің тізбесі мен көлемін (сағат санын), оларды зерделеу реттілігін, сондай-ақ нақты білім деңгейі үшін оқу жүктемесінің рұқсат етілген ең жоғары көлемін айқындайтын нормативтік құжат. МЖМБС талаптары негізінде әзірленеді.

1. МЖМБС, ҮЛГІЛІК ОҚУ ЖОСПАРЫН, ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫН ӘЗІРЛЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Әдіснаманың теориялық негіздері нормативтік құжаттардың өзара байланысты үштігі арқылы білім берудегі жүйелілікті, сабақтастықты және өлшемділікті қамтамасыз ету қажеттілігіне негізделген.

1.1 МЖМБС, үлгілік оқу жоспарын, үлгілік оқу бағдарламасы ұғымдары, жүйелік құндылығы және функциялары

Құжаттардың жүйелік үштігі

Білім беру жүйесінің сапасы мен бірлігі бір емес, үш өзара байланысты құжаттармен қамтамасыз етіледі, олардың әрқайсысы өзінің ерекше рөлін атқарады, бірақ каскадты даму логикасында қатаң әрекет етеді:

1. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (МЖМБС) білім алушыларды даярлаудың ең төменгі қажетті деңгейін және оқыту нәтижелеріне (құзыреттеріне) қойылатын түйінді талаптарды айқындайтын стратегиялық деңгейдегі құжат болып табылады. МЖМБС мына сұраққа жауап береді: «Түлек не істей алуы керек?».

2. Үлгілік оқу жоспары (ҰОЖ) – бұл МЖМБС негізінде оқу пәндері мен модульдерін оқу тізбесін, көлемін (сағат санын) және реттілігін айқындайтын құрылымдық деңгейдегі құжат. ҰОЖ мына сұраққа жауап береді: «Қандай көлемде және қандай ретпен зерттеледі?».

3. Үлгілік оқу бағдарламасы (ҰОБ) – бұл белгілі бір пәннің (модульдің) мазмұнын, оны игеру әдістерін және пән/модуль бойынша оқытудың нақты нәтижелерін егжей-тегжейлі сипаттайтын операциялық деңгейдегі құжат. ҰОБ мына сұраққа жауап береді: «Нәтижелерге қалай қол жеткізуге болады?».

Жүйелік триаданың теориялық мәні

Бұл үштіктің мәні барлық деңгейлерде ашықтықты, басқаруды және кепілдендірілген сапаны қамтамасыз ету болып табылады (1-кесте):

1-кесте. Жүйелік триаданың теориялық мәні

Құндылық аспектісі	Триада арқылы сипаттау және жүзеге асыру
Нәтижеге бағдар	МЖМБС түпкілікті, өлшенетін нәтижені (құзыреттерді) айқындайды. ҰОЖ және ҰОБ бұл мақсаттарды нақты мазмұнға, сағаттар мен әдістерге аударады, педагогтерді құзыреттілікке жету үшін жұмыс істеуге ынталандырады.
Болжау және даму	МЖМБС озық даму құжаты болып табылады. ҰОЖ және ҰОБ болжамдық талаптарды тезірек енгізу үшін аспаптық негізді қамтамасыз етеді (мысалы, жаңа модульдерді қосу, жүктеме балансын өзгерту).
Сапа және тең мүмкіндіктер құралы	Триада әрбір білім алушының бірыңғай мемлекеттік минимумға (МЖМБС) сәйкес келетін білім алуын қамтамасыз етеді. Үлгілік оқу жоспары және үлгілік оқу

	бағдарламасы міндетті үлгілер ретінде барлық ұйымдар үшін тең бастапқы жағдайларды қамтамасыз етеді.
Сабақтастық	Үштік жүйеде тік және көлденең байланысқа кепілдік береді. МЖМБС білім беру деңгейлері арасындағы тік логиканы, ал үлгілік оқу жоспары мен үлгілік оқу бағдарламасы – бұл логиканы нақты пәндер мен модульдер деңгейінде егжей-тегжейлі көрсетуді, мазмұнның қайталануы мен жіберілуін болдырмауды қамтамасыз етеді.
Жүйелілік және өңдеу	МЖМБС бірыңғай мақсаттар қояды. ҰОЖ жүктеме мен уақыттың тепе-теңдігін қамтамасыз етеді. ҰОБ жергілікті жерлерде МЖМБС мақсаттарының толық іске асырылуын қамтамасыз ете отырып, мазмұнын егжей-тегжейлі көрсетеді.
Өлшеу және бақылау	МЖМБС өлшеу объектілерін анықтайды. ҰОЖ және ҰОБ нақты және сенімді бақылау құралдарын (сыртқы және ішкі бағалау) әзірлеу үшін нақты материал мен уақыт шеңберін ұсынады.

Триаданың негізгі функциялары

МЖМБС қажеттілігі оның негізгі функцияларымен анықталады, онсыз білім беру жүйесін тиімді және мақсатты басқару мүмкін емес және бірыңғай мемлекеттік құжатсыз жүзеге асыру мүмкін емес. Осы үш құжаттың функциялары бір-бірін толықтырады, білім беру процесін реттеудің толықтығын қамтамасыз етеді, білім беру процесін реттеудің толықтығын қамтамасыз етеді, сонымен қатар оның қажеттілігі мен практикалық құндылығын анықтайды (2-кесте).

2-кесте. Триаданың негізгі функциялары

Функция	МЖМБС (Стратегиялық)	ҰОЖ (Құрылымдық)	ҰОБ (Операциялық)
Нормативтік-реттеуші	Талаптардың міндетті мемлекеттік минимумын (құқықтық база) белгілейді.	Оқу жүктемесінің максималды көлемін және оқу жылының құрылымын реттейді.	Элемент/модуль мазмұнының міндетті ядросын орнатады.
Бағдарламалау-жобалау	Түпкілікті нәтижеге (түлектің құзыретіне) қойылатын талаптарды айқындайды.	Білім беру ұйымдарының оқу жұмыс жоспарларын әзірлеу үшін негіз болады.	Педагогтердің жұмыс оқу бағдарламаларын әзірлеуі үшін негіз болады (әдістерді таңдау).

Бақылау-бағалау	Сыртқы қорытынды аттестаттау және аккредиттеу үшін эталон ұсынады (Халықаралық мектептер үшін).	Уақытша Регламенттің және жүктеме балансының сақталуын бақылауды қамтамасыз етеді.	Нақты тақырыптар мен модульдердің игерілуін бақылауды қамтамасыз етеді (мектепшілік бақылау).
Жүйе құраушы (интегралдаушы)	Білім беру жүйесінің тігінен бірыңғай әдіснамалық қаңқасы мен сабақтастық принципін белгілейді.	Көлденең интеграцияны қамтамасыз етеді (жаңа пәндерді немесе модульдерді біріктіреді (мысалы, сандық) және пәндер арасында жүктемені теңгерімді бөлу.	Оқу нәтижелері мен бағалау құралдары арасындағы пәнішілік логика мен әдістемелік байланысты қамтамасыз етеді.
Ақпараттық-коммуникативтік	Қоғам мен жұмыс берушілерді мемлекеттік сапа кепілдігі және түлектің түпкілікті құзыреті туралы хабардар етеді. Жүйені есеп береді.	Әрбір білім саласын меңгеруге арналған басымдықтар мен уақыт шығындарының теңгерімі туралы хабарлайды.	Педагогтер мен ата-аналарға нақты пәннің мазмұны, тақырыптары-ның реттілігі және күтілетін нәтижелері туралы толық ақпарат береді.
Инновациялық-дамыту	Бүкіл ел деңгейінде жаңа әдіснамалық және стратегиялық тәсілдерді (құзыреттілік, цифрлық) енгізеді. Реформалардың қозғаушы күші ретінде әрекет етеді.	Инновацияны көрсететін жаңа, өзекті модульдер мен пәндерді енгізу үшін құрылымдық мүмкіндіктер жасайды.	Оқу процесіне заманауи педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді (мысалы, STEM, жобалық оқыту) біріктіруге және енгізуге мүмкіндік береді.

Құжаттардың жүйелік триадасы – МЖМБС, үлгілік оқу жоспары (ҮОЖ) және үлгілік оқу бағдарламасы (ҮОБ) - нормативтік актілердің жиынтығы ғана емес, білім беру жүйесінің басқарылуын және кепілді сапасын қамтамасыз ететін бірыңғай әдіснамалық аппарат болып табылады.

Триада қамтамасыз ететін негізгі құндылықтар

МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ бірлесіп әзірлеу мен қолданудың құндылығы мынадай стратегиялық басымдықтарды ұжымдық түрде іске асыратындығында:

1. Сабақтастық пен жүйеліліктің кепілдігі, яғни триада білім берудің бір деңгейінің (МЖМБС) талаптары келесіге қисынды түрде ауысуын және оқу мазмұнының (ҮОЖ және ҮОБ) бүкіл білім беру циклі бойы қайталанбай немесе рұқсатсыз құрылуын қамтамасыз ете отырып, толық тік сабақтастықты қамтамасыз етеді.

2. Өлшенетін нәтижеге назар аудару. Триаданың басты құндылығы – құзыреттілік тәсілдемесіне көшу. МЖМБС түпкі мақсатты (түлектің құзыреттілігін) белгілейді, ал ҮОЖ мен ҮОБ осы логиканы қатаң сақтай отырып, оны нақты мазмұнға және әр модуль мен сабақ деңгейінде өлшенетін бағалау критерийлеріне айналдырады.

3. Тең мүмкіндіктер мен сапа құралы, яғни талаптардың бірыңғай, міндетті минимумын белгілей отырып және жүктеме құрылымын реттей отырып, үштік Қазақстан Республикасының барлық азаматтарының географиялық жағдайына немесе білім беру ұйымының түріне қарамастан бірыңғай мемлекеттік эталонға сәйкес білім алуын қамтамасыз етеді.

4. Болжау және бейімделу. Триада білім беру жүйесіне әлеуметтік және технологиялық сұранысқа жедел жауап беруге мүмкіндік береді. МЖМБС стратегиялық қажеттіліктерді белгілейді (мысалы, цифрлық сауаттылықты дамыту), ал ҮОЖ және ҮОБ осы қажеттіліктерді көрсететін жаңа модульдер мен пәндерді тезірек енгізу үшін құрылымдық механизмді қамтамасыз етеді.

Функцияларды интегративті орындау

МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ өзара іс-қимылы білім беруді басқарудың негізгі функцияларын егжей-тегжейдің әртүрлі деңгейлерінде орындауға мүмкіндік береді (3-кесте):

3-кесте. Функцияларды интегративті орындау

Функция	Триада арқылы орындалудың мәні
Нормативтік-реттеуші	МЖМБС заңды шекараларды және талаптардың ең төменгі деңгейін айқындайды. ҮОЖ жүктеменің максималды көлемін реттейді. ҮОБ мазмұнның міндетті өзегін белгілейді. Олар бірлесіп оқу процесінде заңдылықты, тәртіпті және міндетті минимумның сақталуын қамтамасыз етеді.
Бағдарламалау-жобалау	МЖМБС не екенін анықтайды (түпкі мақсат/құзырет). ҮОЖ қашан және қанша (құрылым, сағаттың таралуы) анықтайды. ҮОБ (мазмұны мен әдістемелік өзегі) ретінде анықтайды. Олар бірлесіп бүкіл оқу процесінің каскадты дизайнын қамтамасыз етеді.
Бақылау-бағалау	МЖМБС сыртқы қорытынды бағалау және аккредиттеу үшін эталон белгілейді. ҮОЖ жүктеме көлемінің сақталуын бақылайды. ҮОБ пән деңгейінде нақты білім мен дағдыларды игеруді бағалау критерийлерін ұсынады

	(мектепшілік бақылау).
Жүйе құрушы (Интегралдаушы)	МЖМБС білім деңгейлері арасындағы тік сабақтастықты қамтамасыз етеді. ҰОЖ және ҰОБ оқу салаларын біртұтас логикалық шеңберге біріктіре отырып, мазмұнның көлденең интеграциясы мен тепе-теңдігін қамтамасыз етеді.
Ақпараттық-коммуникативтік	Триада білім беру жүйесін мөлдір етеді. МЖМБС қоғамды мемлекеттің кепілдіктері (түлектің құзыреті) туралы хабардар етеді. ҰОЖ және ҰОБ педагогтер мен ата-аналарға осы кепілдіктерге қол жеткізу жолы (құрылымы мен мазмұны) туралы егжей-тегжейлі хабарлайды.
Инновациялық-дамыту	МЖМБС реформалардың стратегиялық векторын белгілейді (құзыреттілік, цифрлық). ҰОЖ осы инновациялар үшін құрылымдық мүмкіндіктер жасайды (жаңа модульдер/сағаттар). ҰОБ заманауи педагогикалық технологиялар мен әдістемелерді (мысалы, STEM) сабақ деңгейінде біріктіруге мүмкіндік береді.

1.2 МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ әзірлеу принциптері

Нормативтік құжаттардың барлық үштігін әзірлеу олардың жүйелілігін, ғылыми негізділігін және практикалық тиімділігін қамтамасыз ететін бірыңғай әдіснамалық принциптерге негізделуі тиіс. Әрбір принцип барлық үш құжат деңгейінде іске асырылуы тиіс (4-кесте).

4-кесте. МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ әзірлеу принциптері

Принцип	Мәні мен мазмұны	Құжаттар триадасында іске асыру
1. Құзыреттілік тәсілдемесі және нәтижелілік	Оқытылатын ақпарат көлеміне ғана емес, оқытудың өлшенетін нәтижелері мен құзыреттеріне назар аударыңыз. Құзыреттер барлық үш құжаттың негізі болуы керек.	МЖМБС түлектердің негізгі және жалпы құзыреттерін анықтайды (түпкілікті нәтиже). ҰОЖ осы құзыреттерді қалыптастыру үшін оқу уақыты мен пәндерін құрылымдайды. ҰОБ пән бойынша нақты оқу нәтижелеріне қол жеткізуді қамтамасыз ететін мазмұн мен тапсырмаларды егжей-тегжейлі сипаттайды.
2. Сабақтастық және каскадтылық	Білім беру жүйесінің барлық деңгейлері арасында және триаданың ішінде	МЖМБС білім деңгейлері арасындағы тік сабақтастықты қамтамасыз етеді. ҰОЖ пәндер арасындағы жүктеменің

	логикалық, мазмұнды және құрылымдық байланысты қамтамасыз ету: МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ.	көлденең үйлесімділігіне және өтпелі тақырыптарды зерттеудің үздіксіздігіне кепілдік береді. ҮОБ пән бойынша оқу нәтижелері МЖМБС құзыреттеріне қол жеткізуге қатаң сәйкес келетіндігін және ықпал ететіндігін қамтамасыз етеді.
3. Ғылыми негізділік және тұжырымдамалық	Мазмұнға, құрылымға және әдістерге қойылатын талаптар педагогиканың, психологияның, дидактиканың өзекті деректеріне негізделуі және білім беруді дамытудың стратегиялық тұжырымдамасына сәйкес келуі тиіс (2023-2029 жж.).	МЖМБС құрылымы мен түпкілікті құзыреттерін негіздейді. ҮОЖ сағаттардың оңтайлы бөлінуін (жүктемені) және дидактика мен психология тұрғысынан пәндерді зерттеу дәйектілігін негіздейді. ҮОБ олардың тиімділігі мен ғылыми растауына негізделген мазмұн мен әдістерді таңдауды негіздейді.
4. Әлеуметтік мәнділігі мен практикалық бағытталуы	Қоғамдық тапсырысқа, экономика мен еңбек нарығының қажеттіліктеріне тікелей назар аудару. Құжаттар нақты өмір мен кәсіби қызмет үшін қажетті дағдыларды қалыптастыруға бағытталуы керек.	МЖМБС негізгі құзыреттерді кәсіби стандарттармен және еңбек нарығының болжамдарымен байланыстырады. ҮОЖ практикалық компоненттерді (практика, жобалық қызмет) және олардың көлемін қарастырады. ҮОБ бағдарламаларды нақты жағдайларды имитациялайтын практикалық жағдайлармен, тапсырмалармен және зертханалық жұмыстармен толтырады.
5. Оқу жүктемесін реттеу	Білім алушылардың шамадан тыс жүктелуін болдырмау және олардың денсаулығын қамтамасыз ету үшін оқу уақытының ең жоғары көлемін нақты белгілеу.	МЖМБС оқу жүктемесінің ең жоғары рұқсат етілген лимитін белгілейді (4-тарауды қараңыз). ҮОЖ бұл лимитті оқу жылдарына, апталарға және пәндерге нақты бөлуді жүзеге асырады. ҮОБ бұл жүктеменің пән шеңберінде қалай қолданылатынын егжей-

		тегжейлі көрсетеді (теория/практика/өзіндік жұмыс қатынасы).
6. Өзгергіштік және икемділік	Білім беру ұйымдарына білім алушылардың өңірлік/салалық қажеттіліктері мен жеке мүдделерін таңдау және бейімдеу үшін кеңістік беру кезінде міндетті инвариантты минимумды белгілеу.	МЖМБС құзыреттер мен мазмұнның міндетті өзегін айқындайды. ҰОЖ ұйымдарға автономия бере отырып, міндетті және өзгермелі (таңдамалы) бөліктерді нақты ажыратады. ҰОБ мазмұнды аймақтық компонентпен толықтыруға немесе міндетті минимум шеңберінде тақырыптарды тереңдетуге мүмкіндік береді.
7. Ашықтық пен айқындық	Процесс разработки всех трех документов должен быть публичным, с привлечением экспертного сообщества, общественности и ключевых стейкхолдеров.	МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ міндетті қоғамдық сараптамадан және әзірлеу кезеңінде бейінді министрліктермен және қауымдастықтармен келісуден өтеді (2.1. Даму кезеңдері).

Даму принциптері тек ұсыныстар жиынтығы ғана емес, сонымен бірге олардың жүйелік тұтастығы мен стратегиялық мақсаттарға сәйкестігін қамтамасыз ету үшін барлық үш құжат (МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ) өтуі керек бірыңғай әдіснамалық сүзгі ретінде қызмет етеді. Осы принциптерді қолдану білім беру жүйесінің біртұтас, басқарылатын механизм ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Сыртқы жарамдылықты қамтамасыз ету (өзектілігі мен релеванттық)

Құзыреттілік тәсілдеме, әлеуметтік тапсырма және ашықтық принциптері бірлесіп триаданың сыртқы жарамдылығын қамтамасыз етеді:

- МЖМБС әлеуметтік тапсырма арқылы еңбек нарығы мен қоғамның сұранысын белгілейді;
- ҰОЖ және ҰОБ құзыреттілік тәсілдемесі арқылы бұл сұранысты тәжірибеде қалыптасатын нақты, өлшенетін оқу нәтижелеріне аударады;
- ашықтық даму процесін қоғамға есеп береді және білім мазмұнының нақты қажеттіліктерден алшақтауына жол бермей, негізгі стейкхолдерлердің (жұмыс берушілердің, ата-аналардың) пікірлерін ескеруге кепілдік береді.

Ішкі тұтастықты қамтамасыз ету (сабақтастық және тепе-теңдік)

Бұл жерде сабақтастық пен каскадтылық, жүктемені реттеу және өзгергіштік принциптері шешуші рөл атқарады:

- сабақтастық тік логиканы қамтамасыз етеді: бір деңгей үшін МЖМБС-қа енгізілген құзыреттер келесі деңгейдің талаптарына біртіндеп ауысады;

- каскадтылық көлденең логиканы қамтамасыз етеді: МЖМБС (стратегиялық деңгей) талаптары МЖМБС (құрылымдық деңгей) құрылымына, содан кейін МЖМБС (операциялық деңгей) егжей-тегжейлі мазмұнына қатаң түрде ыдырайды;

- жүктемені реттеу (ҮОЖ) және вариативтілік (МЖМБС, ҮОЖ) міндетті минимум (бірыңғай стандартты қамтамасыз ету) мен икемділік (білім алушылардың өңірлік жағдайлары мен мүдделеріне бейімделу мүмкіндігі) арасындағы оңтайлы теңгерімді табады.

Ғылыми негізділікті қамтамасыз ету

Ғылыми негізділік принципі бүкіл үштіктің негізі болып табылады. Ол ҮОЖ (жүктемені реттеу) сағаттарын бөлу, ҮОБ-дағы мазмұнды таңдау және МЖМБС-дағы құзыреттерді тұжырымдау субъективті шешімдерге немесе ескірген әдістемелерге емес, педагогика ғылымының өзекті деректері мен даму болжамдарына негізделгеніне кепілдік береді.

Осылайша, принциптер бірыңғай циклды жасайды: стратегиялық мақсаттан (МЖМБС) әдістемелік құралға (ҮОБ) дейін, әр құжат өз функциясын орындап қана қоймай, сонымен қатар басқа екеуімен үйлесімді жұмыс істейтіндігін қамтамасыз етеді, бұл түлектің мемлекеттік стандартқа және уақыт талаптарына сәйкестігіне кепілдік береді.

Бұл принциптер әдіснаманың барлық келесі бөлімдерін жаңартуға негіз болады, атап айтқанда, әртүрлі елдерде барлық вертикальдың қалай құрылатынын көрсететін халықаралық тәсілдемелерге салыстырмалы талдау жасаймыз: стандарт → оқу жоспары → оқу бағдарламасы.

1.3 МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ әзірлеуге халықаралық тәсілдемелерді салыстырмалы талдау

Салыстырмалы талдау халықаралық тәжірибенің орталықтандыру деңгейі мен мәдени ерекшеліктеріне қарай әртүрлі болатынын көрсетеді, алайда барлық жерде құжаттарды каскадты түрде әзірлеу және құзыреттерге баса назар аудару үрдісі байқалады. Осы үлгілерді зерттеу Қазақстан үшін оңтайлы әдістемені таңдау мақсатында қажет (5, 6, 7, 8-кестелер).

5-кесте. Еуропалық модель (синхрондау біліктілік шеңбері арқылы)

Аймақ/ел	МЖМБС (стандарт)	ҮОЖ (оқу жоспары)	ҮОБ (оқу бағдарламасы)
Еуропалық Одақ (Жалпы тәсілдеме)	Еуропалық біліктілік шеңбері (EQF) және Дублиндік дескрипторлар (ЖБ үшін)	Еуропалық біліктілік шеңберіне (EQF) сәйкес Германия, Франция сияқты	Университеттер мен мектептер үшін жоғары автономия. ҮОБ ұсынымдық сипатта болады; егжей-тегжейлі бағдарламалар

	макро деңгейде оқыту нәтижелеріне (құзыреттеріне) қойылатын талаптарды қояды.	елдердің ұлттық біліктілік шеңберлері мен оқу жоспарлары міндетті оқытудың құрылымы мен көлемін айқындайды.	МЖМБС/ҮОЖ мәлімдеген нәтижелерге қол жеткізуге кепілдік беретін оқу орны деңгейінде әзірленеді.
Ұлыбритания (Англия)	National Curriculum (Ұлттық оқу жоспары) пәндер бойынша міндетті мазмұн мен мақсаттарды анықтайтын МЖМБС ретінде әрекет етеді.	Оқу жылдары бойынша жоғары нақтылау. ҮОЖ негізгі пәндерге міндетті уақытты қатаң реттейді.	Бағдарламаларды көбінесе баспалар шығарады және мазмұны мен әдістерін бақылайтын ірі емтихан кеңестері (AQA, Edexcel) басқарады.
Финляндия (Икемділік моделі)	Негіздемелік ұлттық базалық оқу жоспары кең мақсаттарды, принциптерді және түпкілікті құзыреттерді (мысалы, ойлау және қоғамға қатысу дағдылары) белгілейді.	Муниципалды деңгейде бейімделетін өте икемді ҮОЖ. Пәндерге бөлінетін уақыт жергілікті қажеттіліктер ескеріле отырып реттеледі.	Педагогтің жоғары дербестігі. ҮОБ-ні педагогтардың өздері немесе мектеп командалары әзірлейді, бұл оларға мазмұнды кіріктіруге және инновациялық әдістерді қолдануға мүмкіндік береді.

6-кесте. Солтүстік Америка үлгісі (децентрализация және ерікті стандарттау)

Аудан/ел	МЖМБС (стандарт)	ҮОЖ (оқу жоспары)	ҮОБ (оқу бағдарламасы)
АҚШ	Штаттар деңгейіндегі децентрализация. Алайда Common Core State Standards (CCSS)	ҮОЖ, сонымен қатар, штаттар немесе мектеп округтері	Мектеп округі мен педагогтің жоғары дербестігі.

	(математика мен ағылшын тілі пәндері бойынша) стандарттары көптеген штаттар үшін жалпыұлттық ерікті стандарт қызметін атқарады..	деңгейінде әзірленеді. Олар пәндердің реті мен сағат көлемін айқындайды.	Педагог штаттың жалпы стандарттарын басшылыққа ала отырып, бағдарламаны өз бетінше тандайды немесе бейімдейді.
Канада (провинциялық модель)	Білім беру стандарттарын провинциялардың білім министрліктері толық реттейді. Олар пәндер бойынша жалпы мақсаттар мен оқу нәтижелерін қамтиды.	ҰОЖ провинциялар деңгейінде белгіленеді және ол сағаттарды бөлуге арналған міндетті регламент болып табылады, аймақтың мәдени және экономикалық ерекшеліктерін ескереді.	Мектептерде әдістемелер мен оқу материалдарын таңдауда жоғары еркіндік бар, бұл оларға провинция белгілеген пәндік нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

7-кесте. Латынамерикалық үлгі (әлеуметтік әділдік пен құзыреттерге баса назар аудару)

Аудан/ел	МЖМБС (стандарт)	ҰОЖ (оқу жоспары)	ҰОБ (оқу бағдарламасы)
Жалпы тренд (Бразилия, Чили, Мексика)	Аймақтар арасындағы білім сапасындағы теңсіздікті азайту құралы ретінде қолданылатын, құзыреттерге бағытталған ұлттық базалық оқу жоспарлары мен стандарттарына белсенді көшу жүзеге асырылуда.	Міндетті оқу мазмұнына тең қолжетімділікті қамтамасыз ету мақсатында ҰОЖ орталықтандырылған түрде әзірленеді, алайда олар көбінесе өңірлік бейімдеуді (мысалы, байырғы халықтардың ерекшеліктерін ескеруді) қарастырады.	ҰОЖ негізінен ұсынымдық сипатқа ие. Мазмұнды нақтылау штаттар немесе муниципалитеттер деңгейінде жүзеге асырылады, бұл әдістер мен мысалдарды жергілікті мәтінге бейімдеуге мүмкіндік береді.
Чили (Мысал)	Негізгі оқу нәтижелерін	Пәндер бойынша міндетті сағат көлемі	Мектептерде әдістерді, оқу

	(Мақсаттар) айқындайтын Ұлттық оқу жоспарлары қолданылады.	айқындалады..	материалдарын таңдауда және жұмыс бағдарламаларын әзірлеуде айтарлықтай дербестік бар, бұл түрлі халық топтарының қажеттіліктерін ескеруге мүмкіндік береді.
--	--	---------------	--

8-кесте. Азиялық үлгі (орталықтандыру және жоғары жетістіктерге бағытталу)

Аудан/ел	МЖМБС (стандарт)	ҰОЖ (оқу жоспары)	ҰОБ (оқу бағдарламасы)
Сингапур	Жоғары деңгейдегі орталықтандыру. Стандарт (Curriculum Framework) ұлттық экономикалық жоспарлармен тығыз ықпалдастырылған және жоғары нәтижелер (PISA) мен инновациялық құзыреттерге бағытталған.	ҰОЖ-ларды Білім министрлігі әзірлейді және қатаң реттелген сипатқа ие, бұл бүкіл ел бойынша оқу жүктемесі мен уақыттың бірізділігін қамтамасыз етеді.	Мазмұнды бақылаудың жоғары деңгейі. ҰОБ және оқулықтар орталықтандырылған түрде әзірленеді және бекітіледі, педагогтің автономиясына мазмұнды таңдауда аз орын қалдырады, бірақ әдістемедегі инновацияларды ынталандырады.
Оңтүстік Корея	Ұлттық оқу жоспары (National Curriculum) жүйелі түрде (әр 5-10 жыл сайын) қайта қаралып отырады және бірыңғай МЖМБС ретінде қызмет атқарады. Ол пәндік мазмұнының жоғары деңгейдегі егжей-	ҰОЖ (сағаттарды бөлу) де орталықтандырылған және қатаң реттелген, бұл жоғары бәсекелестікпен және жоғары оқу орындарына түсуге бірдей дайындықты қамтамасыз ету қажеттілігімен байланысты.	Бағдарламалар мен оқулықтар орталықтандырылған түрде бекітіледі. Педагогтің негізгі міндеті – реттелген оқу мазмұнын терең әрі қатаң түрде меңгертуді қамтамасыз ету.

	тегжейлілігімен ерекшеленеді.		
--	-------------------------------	--	--

Талдау нәтижелері Қазақстанның әдіснамасы (каскадтылық принципі) мақсаттарды орталықтандырылған түрде айқындауды (Азиялық модель) және іске асырудағы икемділікті (Еуропалық және Солтүстік Америка модельдері) үйлестіруі қажет екенін көрсетеді.

1. МЖМБС талаптары мемлекеттік деңгейде айқындалуы тиіс (Сингапур мен Латын Америкасының көпшілігі елдеріндегідей) – бұл бірыңғай ең төменгі стандартты, біліктіліктердің өзара сәйкестігін (ЕО/EQF үлгісі бойынша) және әлеуметтік әділдікті қамтамасыз ету үшін қажет.

2. ҮОЖ жеткілікті түрде қатаң реттелуі керек (Оңтүстік Кореядағыдай), бұл оқу жүктемесінің сақталуын (МЖМБС-ның 4-тарауына сәйкес) және инварианттық пен вариативтік пәндердің арасындағы дұрыс тепе-теңдікті қамтамасыз етіп, білім көлемінің біркелкі болуына мүмкіндік береді.

3. ҮОБ үлгілік оқу жоспары негізінде әзірленуі тиіс, бірақ педагог пен мектептің әдістемелік дербестігін сақтауы қажет (Финляндия мен Чили сияқты). Құжат пән бойынша оқу нәтижелерін айқындауы керек, бірақ нақты қадамдық әдістемелерді міндеттемеуі тиіс, осылайша мектептерге білім алушылардың қажеттіліктеріне бейімделуге мүмкіндік беріледі.

Осылайша, әдіснама каскадты әзірлеу принципіне негізделуі тиіс: МЖМБС-ның стратегиялық мақсаттары → ҮОЖ-ның құрылымдық шеңбері → ҮОБ-ның мазмұндық нақтылануы.

1-тарауға қорытынды

Бұл тарауда білім берудің стратегиялық міндеттерін табысты жүзеге асыру жеке нормативтік актілерді әзірлеуден бірыңғай, каскадты және басқарылатын жүйені МЖМБС, үлгілік оқу жоспары (ҮОЖ) және үлгілік оқу бағдарламасы (ҮОБ) қалыптастыруға көшу қажеттігін дәлелдейтін қажетті теориялық және әдіснамалық негіз қаланды.

1. МЖМБС – стратегиялық өзек пен сапа құралы ретінде

МЖМБС-ның функциялары мен құндылықтары оның бүкіл білім беру жүйесінің стратегиялық өзегі ретіндегі рөлін дәлелдейді:

- құзыреттер мен болжауға фокус. МЖМБС – болашаққа бағытталған даму құжаты (инновациялық-дамыту функциясы), онда еңбек нарығының болжамдарына сүйене отырып, болашақ құзыреттерге қойылатын талаптар айқындалады (әлеуметтік бағыттылық принципі). Бұл оны сыртқы бағалау мен сапаны растаудың басты құралына айналдырады.

- әлеуметтік әділдіктің кепілі. Бірыңғай мемлекеттік минимумды белгілей отырып (нормативтік-регулятивтік функция), МЖМБС барлық азаматтарға аймаққа немесе білім ұйымының түріне қарамастан тең бастапқы мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді.

• ақпараттық негіз. МЖМБС өз функциялары арқылы қоғам мен жұмыс берушілерді сапаның мемлекеттік кепілдігі және түлектің түпкі құзыреттері туралы хабардар етеді, жүйенің ашықтығын қамтамасыз етеді.

2. Каскадтылық логикасы: мақсаттан мазмұнға дейін

Негізгі теориялық қорытынды – сабақтастық пен каскадтылық қағидасын қатаң сақтау қажеттігі. Бұл қағида бүкіл үштік жүйе (МЖМБС → YОЖ → YОБ) үшін негізгі сүзгі қызметін атқарып, стратегиялық мақсаттан әдістемелік іске көшу логикасын қамтамасыз етеді.

9-кесте. Каскадтылық логикасы: мақсаттан мазмұнға дейін

Құжат	Денгей	Рөл (сұрақ)	Іске асыру принципі
МЖМБС	Стратегиялық	Не? (Соңғы нәтиже/құзыреттілік)	Құзыреттілік тәсілдемесі
YОЖ	Құрылымдық	Қашан және қанша? (Жүктемені/пәндерді бөлу)	Оқу жүктемесін реттеу
YОБ	Операциялық	Қалай? (Толық мазмұн / әдістеме)	Ғылыми негізділігі

Бұл каскадты логиканың кез келген үзілуі (мысалы, МЖМБС-ның максималды жүктемесін немесе YОБ құзыретіне кірмейтін YОЖ-ны әзірлеу) реформалауға бағытталған барлық күш-жігерді жоққа шығарады.

3. Тиімділіктің кепілі ретінде принциптер мен халықаралық тәжірибе

Жеті әдістемелік принцип (1.2) және халықаралық талдау қорытындылары (1.3) үштіктің ішкі және сыртқы валидтілігінің кепілі болып табылады:

• сыртқы өзектілік: құзыреттілік тәсілдемесі мен әлеуметтік бағыттылық қағидалары МЖМБС мақсаттарының еңбек нарығының сұранысына сәйкес болуын қамтамасыз етеді, ал ашықтық принципі олардың қоғам тарапынан қабылдануына мүмкіндік береді;

• ішкі тұтастық: сабақтастық пен ғылыми негізділік принциптері YОЖ-дегі сағаттардың бөлінуі (жүктемені реттеу) мен YОБ мазмұнын таңдаудың ғылыми негізделуін және құзыреттердің логикалық дамуын қамтамасыз етуі тиіс;

• оңтайлы тепе-теңдік: халықаралық тәжірибе (Еуропа, Сингапур) құзыреттерді тиімді енгізу үшін тепе-теңдік қажет екенін дәлелдейді: МЖМБС мен YОЖ бірыңғай минимумды қамтамасыз ету үшін жеткілікті түрде қатаң реттелуі керек, ал YОБ әдістемелік дербестікті (вариативтілік қағидасы) қамтамасыз етуі тиіс.

Бірінші тарауда жасалған теориялық база осы үш құжатты әзірлеудің егжей-тегжейлі, алгоритмдік процесін құруға берік негіз қалайды, ол 2-тарауда сипатталады.

2. МЖМБС, ҮЛГІЛІК ОҚУ ЖОСПАРЫН, ҮЛГІЛІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫН ӘЗІРЛЕУДІҢ ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

2.1 МЖМБС, үлгілік оқу жоспарын, үлгілік оқу бағдарламасын әзірлеу кезеңдері

МЖМБС, ҮОЖ мен ҮОБ әзірлеу – бұл біртұтас, синхрондалған, каскадты, интеграцияланған және көп сатылы процесс, ол дәйектілік пен каскадтылық принципін қатаң сақтауды талап етеді. Барлық үш құжат бір пакет ретінде әзірленуі және бекітілуі керек (10-кесте).

10-кесте. МЖМБС, ҮОЖ мен ҮОБ әзірлеу кезеңдері

Кезең	МЖМБС (Стратегиялық)	ҮОЖ (Құрылымдық)	ҮОБ (Операциялық)
I. Аналитикалық және болжамдық	Негіздеме: стратегиялық тұжырымдаманы талдау (2023-2029), түлекке қойылатын талаптарды болжау (форсайт). Негізгі нәтиже: негізгі құзыреттер мен максималды жүктеме талаптарын бекіту (4-тарау).	Деректерді жинау: ағымдағы оқу жоспарлары мен жүктемелерді талдау. Сағатты бөлудің халықаралық тәжірибесін зерттеу (1.3).	Деректерді жинау: ағымдағы үлгілік бағдарламаларды талдау, қайталанатын және мазмұндағы олқылықтарды анықтау.
II. Жобалық (каскадты әзірлеу)	Әзірлеу: Блум таксономиясын қолдана отырып, өлшенетін оқу нәтижелерінің соңғы тұжырымы (3-тарау). МЖМБС құрылымының түпкілікті анықтамасы.	Әзірлеу: МЖМБС (максималды жүктеме) 4-тарауының талаптары және құзыреттер (3-тарау) негізінде міндетті пәндер/модульдер тізбесі және олардың сағат көлемі әзірленеді.	Әзірлеу: ҮОЖ пәндерінің/модульдерінің тізбесі және оқыту нәтижелері негізінде МЖМБС-ның мазмұндық өзегі әзірленеді. Пән/модуль бойынша оқыту нәтижелері және негізгі тақырыптар егжей-тегжейлі сипатталған.
III. Сараптамалық және	Сараптама: МЖМБС жобасы принциптер мен	Сараптама: ҮОЖ жобасы жүктемені	Сараптама: ҮОБ жобалары әдістемелік

қоғамдық талқылау	тұжырымдамаларға сәйкестігіне ғылыми-педагогикалық сараптамадан (БМС РҒПО) өтеді.	бөлудің негізділігіне (дидактикалық, санитарлық аспектілері) және МЖМБС талаптарына сәйкестігіне тексеріледі.	дұрыстығына, мазмұнын ашудың толықтығына және олардың МЖМБС құзыреттеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету қабілетіне тексеріледі.
IV. Аprobациялық және түзету	Пилоттық тестілеу: пилоттық білім беру ұйымдарында жаңа талаптар мен құзыреттерді сынақтан өткізу.	Аprobация: сағаттың таралуын тексеру және эксперименттік жағдайда жаңа элементтерді/модульдерді енгізу.	Аprobация: пилоттық топтардағы ҰОБ мазмұны мен тапсырма аппаратын тестілеу, педагогтер мен білім алушылардың пікірлерін жинау.
V. Бекіту және енгізу	Бекіту: МЖМБС, ҰОЖ және ҰОБ олардың заңдық және әдіснамалық синхрондылығын қамтамасыз ету үшін нормативтік-құқықтық актілердің бірыңғай пакетімен (мысалы, Министрліктің бұйрықтарымен/қаулыларымен) бекітіледі.	Тұжырым: (пакет құрамында). ОӘБ әзірлеу: ҰОЖ білім беру ұйымдарының оқу жұмыс жоспарларын әзірлеу үшін негіз болады.	Тұжырым: (пакет құрамында). ОӘБ әзірлеу: ҰОБ педагогтердің оқулықтар мен жұмыс бағдарламаларын әзірлеуі үшін негіз болады.

Ескі әдіснамадан негізгі айырмашылығы

Жаңа әдіснаманың басты айырмашылығы II кезеңде (жобалау кезеңі) көрініс табады:

- 1) МЖМБС (4-тарау) оқу жүктемесінің шегін анықтайды;
- 2) ҰОЖ осы шекті қатаң сақтауға және сағаттарды бөлуде шегінен асырмауға міндетті;

3) ҮОБ МЖМБС құзыреттеріне қол жеткізуді қамтамасыз ете отырып, ҮОЖ-ға бөлінген сағаттар шеңберінде іске асырылуы мүмкін мазмұнды қамтуға міндетті

Бұл каскадтық тәсілдеме барлық құжаттардың біртұтас жүйе ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

2.2 МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ-нің құрылымы мен мазмұнына қойылатын талаптар

Бірыңғай әдіснама үш құжаттың құрылымы мен мазмұны бір-біріне қайшы келмей, керісінше, бірін-бірі толықтырып, талаптардың каскадтық декомпозициясы принципі бойынша әрекет етуін талап етеді.

2.2.1 Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (МЖМБС)

МЖМБС стратегиялық және қатаң реттелетін құжат болып табылады. Оның құрылымы (ұлттық үлгіге сәйкес, оның ішінде тіркелген файлдың мысалында) ҮОЖ және ҮОБ үшін қажетті заңды және мазмұнды негізді қамтамасыз етеді (11-кесте).

11-кесте. МЖМБС құрылымы

МЖМБС бөлімі	Мақсат (фокус)	ҮОЖ және ҮОБ үшін негізгі мазмұн
1-тарау. Жалпы ережелер	Реттеу тақырыбын, мақсаттарын, принциптері мен негізгі терминдері мен анықтамаларын анықтау.	Заңды негіз: ҮОЖ және ҮОБ әзірлеу осы стандарттың талаптары негізінде жүзеге асырылатындығын анықтайды.
2-тарау. Білім беру мазмұнына қойылатын талаптар	Міндетті білім беру салаларының немесе оқу пәндерінің (модульдерінің) сипаттамасы.	ҮОЖ инвариантты бөлігі: ҮОЖ-ға қосылуы керек міндетті компоненттердің тізімі. Вариативті бөлім: таңдамалы курстарды қалыптастыру принциптері.
3-тарау. Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар	МЖМБС өзегі. Түлек көрсетуі тиіс түпкілікті, өлшенетін құзыреттіліктер мен оқу нәтижелерін анықтайды.	ҮОЖ мен ҮОБ үшін мақсат қою: ҮОБ-да оқу нәтижелерін тұжырымдау және ҮОЖ-да оқу процесін ұйымдастырудың мазмұнын, әдістері мен формаларын таңдау үшін тікелей негіз болады.
4-тарау. Оқу	Оқу уақытының қатаң	ҮОЖ үшін регламент:

жүктемесінің ең жоғары көлеміне қойылатын талаптар	лимитін сақтау үшін міндетті белгілеу.	ҮОЖ асырмайтын максималды рұқсат етілген апталық, жылдық және жалпы жүктемені белгілейді.
5-тарау. Оқу мерзіміне қойылатын талаптар	Білім беру бағдарламасын игерудің нормативтік ұзақтығын белгілеу.	ҮОЖ үшін жоспарлау: ҮОЖ есептелетін жылдар/семестрлердің жалпы санын анықтайды.

Мысал ретінде 2022 және 2025 жылдардағы МЖМБС (бастауыш және негізгі орта білім беру) құрылымдарына қысқаша салыстырмалы талдау жүргізейік.

МЖМБС-ның жалпы құрылымы (5-тарау) өзгеріссіз қалды, алайда ҮОЖ және ҮОБ әзірлеу үшін негіз болатын негізгі тараулардың нысаналы мақсаты мен егжей-тегжейлері елеулі өзгерістерге ұшырады (12-кесте).

12-кесте. МЖМБС 2022 және 2025 құрылымдарын салыстырмалы талдау

№ бөлім	Бөлімше (мақсаты)	МЖМБС-дағы фокус және мазмұн (2022)	МЖМБС-дағы фокус және мазмұн (2025)	Негізгі құрылымдық / әдіснамалық өзгеріс
1	Жалпы ережелер	Заңдық базаны, қолдану аясын және терминдер мен анықтамаларды анықтайды («Білім туралы» Заңға сәйкес).	Жалпы базаны сақтайды, бірақ терминология білім беруді дамыту Тұжырымдамасына сәйкес нақтыланған және толықтырылған (2023-2029). МЖМБС-ның каскадтық рөлі айқын көрсетілген (2-тармақ: ОӘК, ҮОЖ, ҮОБ әзірлеу МЖМБС талаптары негізінде жүзеге асырылады).	Терминдер мен рөлдерді нақтылау. МЖМБС нақты негіз ретінде орналастырылған ҮОЖ және ҮОБ.
2	Білім беру мазмұнына қойылатын талаптар	Міндетті білім беру салаларын және оқу пәндерінің тізбесін айқындайды. Мазмұн көбінесе дәстүрлі пәндік білімге көбірек бағытталған.	Өтпелі құзыреттер мен интеграцияланған тәсілдемелердің рөлі күшейтілді. Функционалдық сауаттылықты, цифрлық дағдыларды және білімнің қолданбалы сипатын қамтамасыз ететін мазмұнға баса назар	Фокустың «білім тізімінен» «құзыреттілікті қалыптастыру салаларына» ауысуы.

			аудару.	
3	Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар	Оқу мақсаттарын және білім беру салалары/пәндері бойынша күтілетін нәтижелерді айқындайды. Нәтижелер аз өлшенетін түрде тұжырымдалуы мүмкін немесе екі жақты түсіндірілуі мүмкін.	Негізгі әдіснамалық өзгеріс. Талаптар қатаң құзыреттілікпен және әр деңгей үшін өлшенетін етістіктерді (Блум таксономиясының логикасында) қолдану арқылы тұжырымдалады.	Өлшенімділікті күшейту. 3-тарау нәтижеге бағдарлануды қамтамасыз ете отырып, ҮОБ әзірлеушілері үшін тікелей әдістемелік тапсырмаға айналады.
4	Оқу жүктемесінің ең жоғары көлеміне қойылатын талаптар	Максималды рұқсат етілген апталық, жылдық және жалпы жүктемені белгілейді (ҮОЖ үшін негіз). Бағалауға қойылатын талаптарды қамтыды (мысалы, критериялды бағалаудың тәртібі мен принциптері, топтарға бөлу, Р. 57-61 ескі МЖМБС).	Жүктеменің қатаң лимитін белгілейді (ҮОЖ үшін негізгі ереже). Бағалау критерийлері мен тәртібіне қойылатын талаптар (мысалы, Р. 57-61) МЖМБС денесінен жеке регламенттерге немесе қосымшаларға шығарылады.	Функцияларды бөлу. МЖМБС жүктеме мен құзыреттілік бойынша «таза» стандартқа айналады. Бағалаудың егжей-тегжейі критериялды бағалау бойынша нормативтік актілермен қайталануды болдырмау үшін шығарылады.
5	Оқу мерзіміне қойылатын талаптар	Бағдарламаны игерудің нормативтік мерзімін (мысалы, негізгі орта білім үшін 5 жыл, 62), оқу жылының ұзақтығын белгілейді.	Өзінің мақсатын сақтайды: бағдарламаны игеру мерзімін және оқу жылының ұзақтығын белгілеу (мысалы, негізгі орта білім беру үшін 60).	Құрылымды сақтау

Әдіснама үшін жалпы қорытынды

Негізгі әдіснамалық ауысым бойынша МЖМБС (2025) айналады:

1. Көбірек құзыреттілікке бағытталған (3-тарау есебінен).
2. Көбірек функционалды (жеке құжаттарға қосымша мәліметтерді шығару есебінен).
3. ҮОЖ мен ҮОБ үшін қатаң негіз, өйткені:

- 3-тарау УОБ-да не болуы керек екенін айтады (өлшенетін нәтижелер);
- 4-тарауда осы талаптарды іске асыруға қанша уақыт (максималды жүктеме) бар екендігі айтылады.

Осылайша, УОЖ мен УОБ әзірлеу әдіснамасы УОБ мазмұнын 3-тараудың өлшенетін нәтижелерімен синхрондауға және 4-тараудың регламентін сақтауға бағытталуы керек.

Ескі (2022) және жаңартылған (2025) стандарттардың тараулары бойынша егжей-тегжейлі салыстырмалы талдау жүргізейік (13-кесте).

13-кесте. 1-тараудың салыстырмалы талдауы. Жалпы ережелер

Салыстыру аспектісі	МЖМБС (2022) (1-тармақ)	МЖМБС (2025) (1.1-тармақ)	Негізгі әдіснамалық өзгеріс
МЖМБС мақсаттарын анықтау	«...және білім алушылардың дайындық деңгейіне, оқу жүктемесінің ең жоғарғы көлеміне, оқу мазмұны мен оқу мерзіміне қойылатын талаптарды айқындайды»	«...және білім беру мазмұнына оқу нәтижелеріне бағыттала отырып, оқу жүктемесінің ең жоғарғы көлеміне, білім алушылардың дайындық деңгейіне және оқу мерзіміне қойылатын талаптарды айқындайды»	Фокусты нәтижеге бағыттау. «Оқу нәтижелеріне бағыттала отырып» деген тіркестің айқын енгізілуі мазмұннан гөрі құзыреттілікке негізделген тәсілдеменің (3-тарау) басымдығын бекітеді. Бұл УОБ үшін тікелей нұсқау болып табылады.
Қолдану аясы (МЖМБС рөлі)	(1-тармақта нақтыланбаған, қолдану аясы көбіне тұспалдап берілген немесе мәтін бойынша шашыранқы түрде келтірілген).	2-тармақ: «Оқу жоспарларын, оқу бағдарламаларын, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендерді әзірлеу осы Стандарттың талаптары негізінде жүзеге асырылады.»	Каскадтылықты заңды түрде бекіту. Жаңа редакция бір тармақ арқылы УОЖ, УОБ, оқулықтар, біліктілікті арттыру бағдарламалары, бағалау және мониторинг жүйелерін әзірлеушілерді МЖМБС талаптарын қатаң сақтауға тікелей міндеттейді. Бұл — триада әдіснамасы үшін негізгі дәйек.
Терминдер мен анықтамалар	2-тармақ: «Стандартта Заңға сәйкес терминдер мен анықтамалар қолданылады» (Терминдерді МЖМБС-ға ең аз көлемде енгізу көзделді).	3-тармақ: «Стандартта Заңға сәйкес терминдер мен анықтамалар қолданылады. Оларға қосымша келесі...терминдері кіреді...»	Жеке концептуалды аппарат құру. Жаңа МЖМБС 3-тарауды біржақты түсіндіру және УОЖ мен УОБ-ні дұрыс әзірлеу үшін қажет өзіндік, нақты терминдерді (мысалы, «өтпелі құзыреттер», «оқыту нәтижелері»)

			қамтиды.
Құрылымдық өзгерістер	Элементтер қарапайым нөмірлеумен жүрді (1, 2, 3...).	Тармақтар толық болуы мүмкін (мысалы, 1.1, 1.2), бұл тұжырымдамаларға неғұрлым құрылымды және егжей-тегжейлі көзқарасты көрсетеді.	Құжаттың ішкі логикасы мен құрылымдылығын арттыру.

МЖМБС-ның (2025) 1-тарауы айтарлықтай әдіснамалық өзгеріске ұшырады, яғни ол:

1) барлық ОӘК-ні (ҮОЖ және ҮОБ) оның негізінде әзірлеуді анық міндеттейтін қатаң заңдық және әдіснамалық зәкірге айналды;

2) ең жоғары деңгейде құзыреттілік басымдығын бекітті, бұл ҮОЖ және ҮОБ әзірлеушілерінен өлшенетін нәтижелерге міндетті бағдарлауды талап етеді;

3) 3-тарауға қажетті негізгі ұғымдарды түсіндірудегі түсініксіздікті жоя отырып, терминдердің өзіндік, ішкі сөздігін жасады.

Осылайша, жаңа МЖМБС 1-тарауы ҮОЖ және ҮОБ әзірлеу әдіснамасын тек ұсынымдық емес, міндетті және жүйе құраушы етеді.

2-тарау екі стандартта да дәстүрлі түрде білім беру салаларын және міндетті оқу пәндерінің тізімін анықтайды. Алайда, жаңа МЖМБС интеграция мен құзыреттілік тәсілдемені күшейтетін өзгерістер енгізеді (14-кесте).

14-кесте. 2-тараудың салыстырмалы талдауы. Білім беру мазмұнына қойылатын талаптар

Салыстыру аспектісі	МЖМБС (2022)	МЖМБС (2025)	Негізгі әдіснамалық өзгеріс
Мазмұнның басымдығы	Білім мазмұны білім, білік және дағдылар (ББД) жиынтығы ретінде анықталады. Пәндік білімге және тақырыптар тізіміне жиі назар аударылды.	Білім беру мазмұны функционалдық сауаттылық пен өтпелі құзыреттілікті дамытуға басымдық бере отырып, ББД мен құзыреттердің жиынтығы ретінде айқындалады.	Екпіннің өзгеруі. Мазмұн өз алдына мақсат емес, құзыреттілікті қалыптастыру құралы ретінде қызмет етуге міндетті. Бұл ҮОБ әзірлеушілері үшін оқулықтарды қайта қараудың тікелей нұсқауы.
Мазмұнның мақсатын анықтау	Мазмұнның міндетті минимумын игеруді қамтамасыз ету және пән бойынша оқу мақсаттарына қол жеткізу.	Функционалдық сауаттылықты дамытуды қамтамасыз ету және 3-тарауда мәлімделген негізгі құзыреттерді қалыптастыру үшін жағдайлар жасау.	Парадигманың өзгеруі: мазмұн (ҮОБ) енді мақсат емес, құрал болып табылады. ҮОБ нақты өмірлік жағдайларда білімді қолдануға арналған тапсырмаларды белсенді түрде қосуға міндетті.

Пәнді құрылымдау (Интеграция)	Пәндер, әдетте, білім беру салаларында жеке пәндер ретінде ұсынылады.	Пәндер арасындағы мазмұнды интеграциялауға қойылатын талаптар күшейтілді (әсіресе бастауыш мектепте). Құзыреттілікті қалыптастыру үшін тақырыптар мен модульдерді біріктіруге болады.	Интегралды жүйе құру функциясының принципі. ҰОЖ және ҰОБ пәндер арасындағы көлденең байланыстарды көрсетуі керек, бұл сағат пен модульдерді бөлуде икемділікті қажет етеді.
Құндылық бағдары	Құндылықтар әдетте тәрбиелік компонент немесе жалпы принциптер арқылы біріктірілді.	Ұлттық және әмбебап құндылықтарды нақты бекіту (мысалы, патриотизм, еңбек, құрмет, ынтымақтастық).	ҰОЖ құрылымдық (сағат бойынша) және ҰОБ мағыналы (тақырыптар/жағдайлар арқылы) осы құндылықтардың іске асырылуын қамтамасыз етуі керек. Бұл тиісті модульдерді енгізуді талап етеді.
Міндеттерді күшейту (өтпелі құзыреттер)	Тапсырмалар пәндік салаларға шоғырландырылды. Өтпелі құзыреттер (4К, цифрлық сауаттылық) болжамды немесе әлсіз интеграцияланған.	Өтпелі құзыреттерді интеграциялау міндеті мазмұнға қойылатын талаптардың міндетті бөлігіне айналады. Цифрлық технологиялардың рөлін күшейту.	ҰОБ белсенді әдістерді (жобалау қызметі, топтық жұмыс) және оқулықтардың әдістемелері мен тапсырмалар аппаратын таңдауға әсер ететін мәселелерді шешуге арналған сандық құралдарды қамтуы керек.
Міндетті білім беру салалары	Облыстардың тізімі (мысалы, «Тіл және әдебиет», «Математика және информатика», «Жаратылыстану», «Өнер» және т.б.)	Жалпы облыстардың тізімі сақталды, бірақ олардың атаулары мен мақсаттары 2023-29 Тұжырымдамасына сәйкес жаңартылды (құзыреттілікке бағдарлауды жақсы көрсету үшін).	Терминологияны өзектендіру. облыстардың тұжырымдамаларындағы Өзгерістер ҰОБ-ның мазмұндық ядросы мен оның мақсаттарын қайта қарау қажеттілігін білдіреді.
Инвариантты / вариативті бөліктерге бөлу	Міндетті (инвариантты) компонентке және таңдау компонентіне (вариативті) нақты бөлу болды.	Бөлу сақталды (вариация принципі). Алайда, жаңа МЖМБС вариативті компоненттің мақсатын неғұрлым нақты реттей алады (мысалы, білімді түзету, тереңдету немесе интеграциялау үшін).	Өзгергіштікті реттеуді күшейту. ҰОЖ вариативті компоненттің МЖМБС немесе түзету құзыреттеріне қол жеткізу үшін қалай қолданылатынын ашық көрсетуі керек.
Инклюзияға қойылатын талаптар	Ерекше білім беру қажеттіліктерін ескере отырып,	Ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушылар үшін	ҰОБ-ға тікелей талап. ҰОБ әзірлеушісі стандарттың қол

	жағдай жасауға қойылатын жалпы талап.	бейімделген бағдарламалар мен мазмұнды әзірлеуге қойылатын талаптарды егжей-тегжейлі көрсету (мысалы, адаптивті модульдерді немесе бағдарламаларды әзірлеу ҮОБ-ға әсер етеді).	жетімділігін қамтамасыз ете отырып, білім алушылардың әртүрлі топтары үшін тапсырмалар мен мазмұнның өзгергіштігін қамтамасыз етуі керек.
3-тараумен байланыс	Байланыс онша айқын емес; мазмұны кейде түпкілікті нәтижеге қарамастан дамыды.	2-тарау 3-тараудың өлшенетін нәтижелеріне тікелей бағынады. Мазмұн осы ОН-ға жету үшін жеткілікті және қажет болуы керек.	Каскадты байланыс міндетті болып табылады. ҮОБ барлық мазмұны МЖМБС құзыреттеріне қатысты жарамды болуы тиіс. Егер мазмұн құзыреттілікке әкелмесе, ол алынып тасталуы немесе қайта қаралуы керек.

Жаңа МЖМБС-ның 2-тарауы 1-тарауда басталған бағытты жалғастырады, яғни ол білім беру мазмұны жай ғана «Не оқыту керек?» деген тақырыптар тізбесі емес, «Өлшенетін құзыреттерді қалыптастыру үшін нені меңгеру қажет?» деген мақсатқа бағытталған құрал болуын талап етеді. Ол пәндік мазмұнды әдіснамалық тұрғыдан түрлендіреді:

1. Білім мазмұны (ҮОБ) енді құзыреттілікке бағытталуы және құндылықтық ұстанымдарға белсенді түрде ықпал етуі тиіс.

2. Құрылымы (ҮОБ) өтпелі (тұтас) құзыреттерді біріктіруді қамтамасыз ету үшін икемді болуы қажет.

3. ҮОЖ-ні жобалау кезінде тек сағат санын ғана емес, сонымен қатар өтпелі құзыреттерді қалыптастыру мен біріктіруге арналған уақытты да қарастыру маңызды.

4. ҮОБ-ні жобалау барысында мазмұнды тәжірибеге бағытталған модульдер мен кейстерге түрлендіру міндетті, себебі бұл құзыреттілік тәсілдеменің негізгі қағидасы болып табылады.

Дәл осы талаптар ҮОБ мен ОӘК әзірлеу кезінде «Кері жобалау» әдіснамасын енгізу қажеттілігін айқындайды.

3-тарау – құзыреттілікке бағытталған әдіснаманың мәнін ашатын негізгі тарау, ол МЖМБС-ның өзегі болып табылады. Бұл тарау ҮОБ әзірлеушілеріне нақты нұсқаулық береді және қандай өлшенетін нәтижелерге қол жеткізу қажет екенін анықтайды. Мұндағы өзгерістер түбегейлі, әдіснамалық сипатқа ие (15-кесте).

15-кесте. 3-тарауға салыстырмалы талдау. Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар

Салыстыру	МЖМБС (2022)	МЖМБС (2025)	Негізгі әдіснамалық
-----------	--------------	--------------	---------------------

аспектісі			өзгеріс
Талаптардың негізі	Оқыту мақсаттары (ОМ) ретінде анықталды. Тұжырымдамалар көбінесе білім мен дағдыларды (ББД) сипаттайтын кең болды.	Оқыту нәтижелері (ОН) ретінде анықталады. Тұжырымдамалар қатаң құзыретті және өлшенеді (Блум таксономиясының деңгейлеріне сәйкес келетін әрекет етістіктерін қолдану арқылы).	Мақсаттардан нәтижелерге көшу. МЖМБС ҮОБ мен ОӘК-тен есте сақтауға емес, іс-әрекетке және қолдануға назар аударуды тікелей талап етеді. ОН-ді бағалау критерийлерінің тікелей байланысы қамтамасыз етіледі.
Талаптарды ұсыну құрылымы	Нәтижелер/мақсаттар көбінесе сыныптар немесе білім деңгейлері бойынша топтастырылды.	Дайындыққа қойылатын талаптар негізгі құзыреттер түрінде ұсынылуы мүмкін, олар оқу жылдары бойынша пәндік нәтижелер арқылы каскадты түрде ашылады.	Каскадтылықты күшейту. МЖМБС талаптары (3-тарау) әрбір пән мен модуль деңгейінде ҮОБ мазмұнына декомпозицияланатын бірыңғай логикалық желі ретінде құрылуы тиіс.
Өтпелі құзыреттер	Олар жалпы тұжырымдар құрамына енгізілген немесе солардың аясында меңзелген.	Өтпелі немесе негізгі құзыреттерді (мысалы, 4К, цифрлық, қаржылық сауаттылық) қалыптастыруға қойылатын талаптар айқын бөлініп, егжей-тегжейлі нақтыланған.	ҮОЖ мен ҮОБ үшін тікелей нұсқау. ҮОЖ құрылымдық тұрғыдан интеграцияланған модульдерге уақыт бөлуді қамтамасыз етуі тиіс, ал ҮОБ осы құзыреттерді қалыптастыруға арналған пәнаралық кейстер мен тапсырмаларды қамтуы қажет.
Бағалау талаптары	Критериалды бағалау және оның түрлері (қалыптастырушы / жиынтық) бойынша жалпы нұсқаулар қамтылған.	3-тарау тек бағалануға тиісті нәтижеге ғана бағытталған. Бағалау критерийлері мен процедураларының егжей-тегжейі жеке нормативтік құжаттарға шығарылады.	Функцияларды бөлу. МЖМБС (3-тарау) өлшенетін нысанды (ОН) анықтайды. Қалай өлшеу керектігі – ҮОБ мен бағалау бойынша жеке бұйрықтардың міндеті.
Инклюзияға қойылатын талаптар	Шарттарды құруға қатысты жалпы фраза	Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар білім алушылардың ерекшеліктерін ескере отырып, ОН-ды егжей-тегжейлі айқындау. ОН-ды бейімделген түрде әзірлеу немесе олардың жету деңгейлерін белгілеу талап етілуі мүмкін.	ҮОБ жеткілікті икемді болуы тиіс, осылайша ЕБҚ бар білім алушылар үшін ОН жету деңгейлерін әртүрлі түрде белгілей алу мүмкіндігі қамтамасыз етіледі.

4-тарау ҮОЖ әзірлеушілері үшін негізгі нормативтік құжат болып табылады. Бұл тараудағы басты өзгеріс – функцияларды бөлу және регламенттердің нақтылауы (16-кесте).

16-кесте. 4-тарауға салыстырмалы талдау. Оқу жүктемесінің максималды көлеміне қойылатын талаптар

Салыстыру аспектісі	МЖМБС (2022)	МЖМБС (2025)	Негізгі әдіснамалық өзгеріс
Оқу жүктемесінің шегі	Апталық, жылдық және жалпы оқу жүктемесінің ең жоғары рұқсат етілген көлемін белгілейді.	Оқу жүктемесінің шегін қатаң белгілеуді сақтайды. 4-тараудың бұл талабы ҮОЖ үшін қатаң шек болып табылады.	Негізгі нормативтің тұрақтылығы. ҮОЖ-нің басты мақсаты өзгеріссіз қалады – МЖМБС белгілеген шектен асып кетпеу.
Бағалау мен топтарға бөлуге қойылатын талаптар	Критериалды бағалау, сыныпты топтарға бөлу (тілдер, еңбек, информатика бойынша) және инклюзивті білім беру жағдайында бөлудің талаптары бойынша егжей-тегжейлі тармақтар енгізілген (ескі МЖМБС-ның 57–60-пункттеріне қараңыз).	Бағалауды егжей-тегжейлі бөлу. Бағалау критерийлері мен процедураларының талаптары жеке нормативтік актілерге шығарылған. Топтарға бөлу ережелері мен шарттары әдетте сақталады, себебі олар ҮОЖ құрылымына тікелей әсер етеді.	МЖМБС-ны процедуралардан тазарту. МЖМБС (4-тарау) тек оқу жүктемесінің көлеміне (ҮОЖ үшін) ғана шоғырланады. Бағалаудың егжей-тегжейі (ҮОБ үшін) құжаттың құқықтық таза болуын арттыру мақсатында жеке шығарылады.
Оқу жүктемесін тағайындау	Оқу жүктемесі пәндер бойынша бөлінді.	Оқу жүктемесін бөлуге қойылатын талап күшейтілді, бұл құзыреттерді қалыптастыруға (3-тарау) және практикалық сабақтарға жеткілікті уақытты қамтамасыз етеді.	ҮОЖ тек «сағаттарды бөлу» ғана емес, 3-тарауда айқындалған ОН-ға жетуге жеткілікті екенін негіздей отырып, сағаттарды бөлуін дәлелдеуі тиіс.

5-тарау ең тұрақты болып табылады және айтарлықтай әдіснамалық өзгерістерге ұшырамаған, себебі ол білім беру циклінің негізгі құқықтық шеңберін белгілейді (17-кесте).

17-кесте. 5-тарауға салыстырмалы талдау. Оқу мерзіміне қойылатын талаптар

Салыстыру	МЖМБС (2022)	МЖМБС (2025)	Негізгі әдіснамалық
-----------	--------------	--------------	---------------------

аспектісі			өзгеріс
Бағдарламаны меңгеру мерзімі	Бағдарламаны меңгерудің нормативтік ұзақтығын белгілеген (мысалы, негізгі жалпы орта білім үшін 5 жыл).	Бағдарламаны меңгерудің нормативтік ұзақтығын сақтайды.	Жоқ. Білім беру циклі тұрақтылығы қамтамасыз етіледі.
Оқу жылының ұзақтығы	Оқу жылының ұзақтығын белгілеген (мысалы, 34 оқу аптасы).	Белгіленген оқу жылының ұзақтығын сақтайды.	Жоқ. ҰОЖ осы мерзімдерді қатаң сақтауға міндетті.
ЕБҚ үшін оқу мерзімі	ЕБҚ-ны ескеру туралы жалпы талап	ЕБҚ бар балалар үшін арнайы оқу бағдарламасын меңгеру мерзімі нақты көрсетілуі мүмкін.	Құқықтық нақтылау, оны ҰОЖ жеке оқу траекторияларын жоспарлау кезінде ескеруі тиіс.

2.2.2. Үлгілік оқу жоспарының (ҰОЖ) құрылымы

ҰОЖ МЖМБС-ның 4-тарау мен 2-тарау талаптарын нақты сағат бөлуге айналдыратын құрылымдық шеңбер болып табылады (18-кесте).

18-кесте. ҰОЖ құрылымы

ҰОЖ бөлімі	Мақсаты (Фокусы)	МЖМБС мен ҰОБ-нің байланысы
1. Жалпы ережелер	ҰОЖ мақсаты, нормативтік сілтемелер (МЖМБС-ға қатысты), терминдер	МЖМБС-мен синхрондау: ҰОЖ 2, 4 және 5-тарауларға қатаң сәйкес әзірленгені нақты көрсетіледі.
2. Оқу жүктемесін бөлу	Негізгі бөлім. Сағаттарды оқу жылдары, апталар және пәндер бойынша бөлуді егжей-тегжейлі көрсететін кесте.	Шекті сақтау: сағаттардың жалпы көлемі МЖМБС-ның 4-тарау талаптарын асырмауы тиіс. ҰОБ: ҰОБ осы сағат санына сәйкес әзірленуі керек.
3. Міндетті пәндер мен модульдердің тізімі (инвариантты бөлік)	Міндетті пәндерді, олардың көлемін және топтарға бөлуді көрсету (стандарттың 58-59 пункттеріне қараңыз).	ҰОБ негізі: осы тізімдегі әр пәнге сәйкес ҰОБ әзірлеу қажет.
4. Вариативті компонент (таңдау курстары)	Тереңдетіліп оқытылған, факультативтер немесе аймақтық компонент үшін бөлінуі мүмкін	Икемділік: вариативтілік шеңберін белгілейді (6-принцип), мектептерге МЖМБС регламентін бұзбай мазмұнды бейімдеуге

	сағаттар көлемі	мүмкіндік береді.
--	-----------------	-------------------

2.2.3. Үлгілік оқу бағдарламасының (ҮОБ) құрылымы

ҮОБ – МЖМБС құзыреттеріне жетуді нақты мазмұн арқылы қамтамасыз ететін **операциялық құжат** болып табылады (19-кесте).

19-кесте. ҮОБ құрылымы

ҮОБ бөлімі	Мақсаты (Фокусы)	МЖМБС мен ҮОЖ байланысы
1. Жалпы сипаттама	Бағдарламаның мақсаттары, оқу жоспарындағы орны, сағат көлемі, білім алушылардың жас ерекшелігі.	ҮОЖ-мен синхрондау: көрсетілген сағат көлемі пәнге ҮОЖ-ға бөлінген көлемге қатаң сәйкес болуы тиіс.
2. Пән бойынша оқу нәтижелері (күтілетін нәтижелер)	ҮОБ өзегі. Білім алушы осы бағдарламаны меңгергеннен кейін не білетінін/не істей алатынын нақты және өлшенетін түрде сипаттау.	МЖМБС-ны декомпозициялау: осы нәтижелер каскадты декомпозиция болып, МЖМБС-ның 3-тарауында көрсетілген құзыреттерге жетудің тікелей қадамы болуы тиіс.
3. Оқу пәнінің мазмұны (Модульдер/Тақырыптар)	Тақырыптық егжей-тегжейлі жоспарлау, оның ішінде міндетті мазмұн өзегі, практикалық зертханалық жұмыстар және жобалар.	Нәтижелерді қамтамасыз ету: мазмұн 2-бөлімде көрсетілген ҮОБ нәтижелеріне жетуге жеткілікті және қажетті болуы тиіс.
4. Бағалау жүйесі	Бағдарламада қолданылатын бағалау критерийлері, формалары мен әдістері (қалыптастырушы және жиынтық бағалау).	Критериалдылық: бағалау құралдары оқу Нәтижелеріне (ҮОБ 2-тармағы) тікелей байланысты болуы тиіс, ал бұл нәтижелер өз кезегінде МЖМБС құзыреттеріне жетуге бағытталады.

Бұл құрылымның егжей-тегжейлі тәсілдеме әдіснаманың каскадтылық принципін іс жүзінде жүзеге асыруын қамтамасыз етеді, әрбір құжатты функционалды және жүйелі түрде өзара байланысты етеді.

2.3 МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ-ні іске асыру және бағалау тетіктері

Бұл бөлімде МЖМБС-ның стратегиялық талаптары, ҮОЖ-нің құрылымдық шеңбері және ҮОБ-нің мазмұндық нақтылығы нақты оқу процесінде қалай жүзеге асатыны, сондай-ақ олардың өзара тиімділігі қалай өлшенетіні сипатталады.

2.3.1 Үштік негізінде оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді (ОӘК) әзірлеу

Іске асыру тетігі барлық ОӘК-ны каскадты түрде қатаң әзірлеу қағидатына негізделеді және келесі талаптарға сүйенеді (20-кесте):

20-кесте. Оқу-әдістемелік қамтамасыз етуді әзірлеу

Құжат (құрал)	Негізгі талап	Үштікпен байланысы
Жұмыс оқу жоспары (ЖОЖ) (білім беру ұйымы деңгейі)	ҮОЖ құрылымына қатаң сәйкес келуі және МЖМБС-ның 4-тарауында белгіленген оқу жүктемесінің шегін асырмауы тиіс.	ҮОЖ ЖОЖ үшін міндетті үлгі болып табылады
Жұмыс оқу бағдарламасы (ЖОБ) (педагог деңгейі)	Толықтыру мүмкіндігімен (вариативті бөлікте) және ҮОБ мазмұны мен оқыту нәтижелерінің өзегін міндетті түрде сақтай отырып, ҮОБ негізінде әзірленуге тиіс.	ҮОБ ЖОБ үшін әдістемелік құрылым болып табылады
Оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендер (ОӘК)	Мазмұны мен тапсырмалар жүйесі құзыреттерді дамытуға бағытталуы (МЖМБС-ның 3-тарауы) және ҮОЖ-да белгіленген уақыт шеңберінде ҮОБ мазмұнын толық қамтуы тиіс.	ҮОБ мазмұн өзегін анықтайды, ал МЖМБС тапсырмалар жүйесінің мақсатын белгілейді.

Бағдарламалар мен оқулық мазмұнын бейімдеуге арналған нұсқаулықтар

«Кері жобалау» принципі: ОӘК әзірлеу оқу нәтижелерінен басталады (МЖМБС-ның 3-тарауы және ҮОБ), кейін бағалау критерийлері (2.3.2) жасалады, және тек содан кейін ғана ҮОЖ-да бөлінген сағат шеңберінде нәтижеге жету үшін қажетті мазмұн әзірленеді.

2.3.1.1 ОӘК-ны (ҮОБ және оқулықтар) бейімдеудің қадамдық алгоритмі

Нұсқаулық үлгілік оқу бағдарламаларының (ҮОБ), оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендердің (ОӘК) авторлары үшін арналған. Ол ҮОЖ арқылы МЖМБС талаптарын каскадты түрде оқу мазмұнына енгізуді қамтамасыз етеді.

1-кезең. Талдау және мақсат қою (Неге жетуіміз керек?) (21-кесте).

21-кесте. Талдау және құзыреттілікке бағытталған мақсат қою

Қадам	Әрекет	Үштікпен байланысы	Нәтиже
1.1 МЖМБС мақсатын анықтау	МЖМБС-ның 3-тарауынан (Дайындық деңгейіне қойылатын талаптар) осы пән/білім саласы арқылы қалыптасуы тиіс негізгі және жалпы құзыреттерді бөліп алу.	МЖМБС (3-тарау): Соңғы стратегиялық мақсат	Пәнге арналған негізгі құзыреттер тізімі
1.2 ҰОЖ ресурстарын анықтау	Пәнге ҰОЖ-да бөлінген сағаттардың нақты санын (жылдық, апталық) және топтарға бөлуді қатаң тіркеу (МЖМБС-ның 58-59 пункттеріне қараңыз).	ҰОЖ: міндетті құрылымдық шеңбер. МЖМБС (4-тарау): оқу жүктемесінің ең жоғары шегі	Регламент: ҰОБ әзірлеуге арналған нақты сағат көлемін тіркеу
1.3 ҰОБ нәтижелерін қалыптастыру	ҰОБ үшін өлшенетін оқу нәтижелерін (ОН) қалыптастыру, олар МЖМБС құзыреттерінің декомпозициясы болып табылады (1.1-қадам). Блум таксономиясының іс-әрекет етістіктерін қолдану.	МЖМБС (3-тарау) → ҰОБ: Каскадты байланыс	ҰОБ өзегі: тексерілетін ОН-ның нақты, иерархиялық тізімі

2-кезең. Бағалауды жобалау (Мақсатқа жеткенімізді қалай білеміз?) (22-кесте).

22-кесте. Бағалауды жобалау

Қадам	Әрекет	Үштікпен байланысы	Нәтиже
2.1 Бағалау критерийлерін әзірлеу	Әрбір оқу нәтижесі (1.3-қадам) үшін тапсырманы орындау деңгейін айқындайтын нақты бағалау	Критериалды бағалаудың қағидаты: объективтілікті қамтамасыз ету	Әрбір ОН-ге арналған критерийлер кестесі

	критерийлерін әзірлеу.		
2.2 Бағалау құралдарын әзірлеу	Оқу нәтижелеріне (ОН) қол жеткізуді тікелей өлшейтін жиынтық (бақылау жұмыстары, жобалар, емтихандар) және қалыптастырушы (практикалық тапсырмалар, кейстер) бағалау құралдарын жобалау.	ҮОБ (бағалау жүйесі): бағалау құралдарын міндетті түрде енгізу.	ҮОБ оқу нәтижелеріне (ОН) сәйкестігі валидті БӨҚ (бақылау-өлшеу құралдары) жиынтығы

3-кезең. Мазмұнын әзірлеу (Не және қалай оқытамыз?) (23-кесте).

23-кесте. Мазмұнын әзірлеу

Қадам	Әрекет	Үштікпен байланысы	Нәтиже
3.1 Міндетті ядроны анықтау	ОН негізінде (1.3-қадам) ҮОБ-ға енгізу үшін ең аз қажетті мазмұн ядросын (тақырыптар, ұғымдар, фактілер) анықтау.	МЖМБС (2-тарау) → ҮОБ: міндетті мазмұн	ҮОБ құрылымы: мазмұндық ядросы бар тақырыптық жоспар
3.2 Мазмұнды құрылымдау (модульдік тәсілдеме)	Мазмұнды логикалық, толық модульдерге бөлу, әрбір модуль нақты оқу нәтижесіне жетуге бағытталуы тиіс. Пәндер арасындағы байланыстарды қамтамасыз ету	Мазмұнды құрылымдау: мазмұн нақты оқу нәтижесіне жетелейтін модульдерге бөлінеді	Логикалық түрде құрылымдалған мазмұн: оқу нәтижелеріне бағытталған модульдердің тізімі мен тәртібі
3.3 Мазмұнды сағаттарға бөлу	Мазмұнды (3.1-қадам) және бағалау процедураларын (2.2-қадам) қатаң сағат лимиті (1.2-қадам) аясында бөлу. Теория, практика және өзіндік жұмыстың балансын қамтамасыз ету	ҮОЖ: ережелерді сақтау	ҮОБ-дағы күнтізбелік-тақырыптық жоспарлау
3.4 Өтпелі құзыреттерді интеграциялау	Модульдерге (3.1-қадам) құзыреттіліктің (4К: шығармашылық,	Құзыреттілік интеграциясы: дәстүрлі пәндік	Оқу-әдістемелік материалдар: пәндік мазмұнға

	сыни ойлау, коммуникация, ынтымақтастық) және цифрлық сауаттылықтың дамуын қамтамасыз ететін тапсырмалар мен тақырыптарды енгізу.	шекаралар интеграцияға икемді болуы керек	құзыреттілікті біріктіретін тапсырмалар, тақырыптар мен кейстер
3.5 ОӘК тапсырма аппаратын әзірлеу	Тек есте сақтауға емес, білімді белсенді қолдануға (талдау, синтез, бағалау) бағытталған оқулық үшін тапсырмалар жасау. Пәнаралық және практикалық тапсырмаларды қосу	Құзыреттілік тәсілдеме принципі: әрекетке бағдарлау	ОӘК: МЖМБС құзыретін қалыптастыратын тапсырмалар
3.6 Ақпараттан әрекетке көшу (ОӘК)	Оқулық материалы проблемалық жағдайлар мен практикалық жағдайлар аясында ұсынылуы керек, есте сақтауды ғана емес, сонымен бірге білімді қолдануды да ынталандырады.	Оқулықтарды бейімдеу: материалдар құзыреттілікті дамыту құралы ретінде әрекет етуі керек	ОӘК: білімді белсенді қолдануға және құзыреттілікті қалыптастыруға ықпал ететін кейстер мен проблемалық-бағдарланған материалдар

4 кезең. Апробация және сараптама (24-кесте).

24-кесте. Апробация және сараптама

Қадам	Әрекет	Үштікпен байланысы	Нәтиже
4.1. ҮОБ сараптамасы	МЖМБС ОН сәйкес келуіне ҮОБ ғылыми-әдістемелік сараптама жүргізу, сондай-ақ ҮОЖ бөлінген сағаттар шеңберінде осы ОН-ға қол жеткізу үшін мазмұнның жеткіліктілігін тексеру.	Әзірлеудің III кезеңі: міндетті бақылау	Сарапшылардың қорытындысы (БМС РФПО).
4.2. ОӘК апробациясы	Әдістемелік «қиындықтарды» анықтау	Әзірлеудің IV кезеңі:	Апробация қорытындысы

	және білім алушылардың шамадан тыс жүктелуіне байланысты білім беру ұйымдарында ОӘК пилоттық тестілеуін өткізу.	практикалық тексеру	бойынша есеп және ОӘК қорытынды түзетулері
--	---	---------------------	--

Жалпы, бұл қадамдар негізгі ядро мен құрылымды анықтауды (модульдік тәсілдеме, ОН) және әдістемелік әзірлеуді (құзыреттілікті интеграциялау, тапсырма аппараты, проблемалық жағдайлар), сондай-ақ жоспарлауды (сағат бойынша бөлу) қамтиды.

Бұл қадамдық алгоритм ОӘБ-нің әрбір элементінің функционалды түрде МЖМБС және ҮОЖ-мен байланысты болуын қамтамасыз етеді, осылайша білім беру саясатының жүйелі іске асырылуын қамтамасыз етеді.

2.3.2 Білім алушылардың жетістіктерін бағалау жүйесі

Бағалау жүйесі барлық үш құжаттың талаптарына қол жеткізілгенін растай отырып, кешенді және критериалды болуы тиіс.

1. ҮОБ деңгейінде бағалау (мектепшілік бақылау):

- формативті бағалауды педагог оқу процесін реттеу және аралық нәтижелерге қол жеткізуді растау үшін қолданады (ҮОБ-ге сәйкес);
- жиынтық бағалау модуль/ҮОБ реттейтін пәннің мазмұнын игеруді растайды.

2. МЖМБС деңгейінде бағалау (сыртқы бақылау):

- қорытынды аттестаттау / ұлттық бірыңғай тестілеу, яғни бақылау-өлшеу материалдары (БӨМ) МЖМБС 3-тарауында мәлімделген түпкілікті, түйінді құзыреттерге қол жеткізуді растау үшін әзірленуге тиіс;
- валидтілік, яғни бағалау құралдарының тек нақты білімді (ҮОБ) ғана емес, құзыреттілікті (МЖМБС) өлшейтіндігін қамтамасыз ету.

2.3.3 Кадрлық және материалдық-техникалық қамтамасыз ету

Педагогтердің біліктілігін арттыру бағдарламалары триаданың бірыңғай әдіснамасын игеруге бағытталған нысаналы болуға тиіс:

- МЖМБС сәйкес нәтижелерді критериалды бағалауға оқыту;
- құзыреттілікті қалыптастыру үшін ҮОЖ-ға бөлінген уақытты тиімді пайдалануға үйрету.

Материалдық-техникалық қамтамасыз ету ҮОБ-да белгіленген тәжірибеге бағдарланған мазмұнға сәйкес келуі тиіс (мысалы, МЖМБС цифрлық құзыреттілігін дамыту үшін цифрлық зертханалар мен ресурстарға қол жеткізуді қамтамасыз ету).

2.3.4 Тұрақты өткізу тәртібі стандарттарды енгізу тиімділігінің мониторингі

Мониторинг МЖМБС мақсаттарына қол жеткізуді ғана емес, сонымен қатар ҮОЖ мен ҮОБ жұмысының сапасын бағалауы тиіс (25-кесте).

25-кесте. МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ енгізу тиімділігінің мониторингі

Санат	Негізгі индикатор (KPI)	Бағалау саласы
Нәтижелерге қол жеткізу	PISA, МОДО, ҰБТ, Қорытынды аттестаттау нәтижелері	МЖМБС (3-тарау): түпкілікті құзыреттерге қол жеткізуді бағалау.
ҮОЖ-ны іске асыру	Барлық НБ оқу жүктемесінің лимитін (МЖМБС 4-тарауы) және ҮОЖ белгілеген инвариантты және вариативті бөліктер арасындағы теңгерімді сақтау	ҮОЖ (құрылымы): жүктемені реттеудің сақталуын бағалау.
ҮОБ сапасы	Педагогтердің ҮОБ мазмұнына қанағаттану деңгейі; міндетті мазмұнды игеруді растайтын тақырыптық бақылау нәтижелері.	ҮОБ (мазмұны): мазмұн мен әдістердің жеткіліктілігі мен дұрыстығын бағалау.

2.3.5 МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ-ге өзгерістер мен жаңартуларды енгізу алгоритмі

Жаңарту процесі синхрондалуы керек.

1. МЖМБС-дағы өзгерістер (мысалы, құзыреттіліктерде немесе жүктемеде) автоматты түрде ҮОЖ мен ҮОБ-ні каскадты қайта қарауды бастайды.

2. Жұмыс топтары алдымен МЖМБС-ға, содан кейін ҮОЖ-ге (сағаттарды түзету), содан кейін ғана ҮОБ-ге (мазмұнын түзету) өзгерістер енгізеді.

3. Үш құжат та заңдық және әдіснамалық синхрондауды болдырмайтын нормативтік-құқықтық актілердің бір пакетімен бекітілуі тиіс.

2-тарау бойынша қорытындылар

Практикалық бөлім 1-тараудың принциптері мен жаңа МЖМБС (2025) талаптарына сүйене отырып, стратегиялық мақсаттарды нормативтік құжаттарды құру мен енгізудің бірыңғай, басқарылатын және есеп беретін алгоритміне аударады.

1. Каскадтық принципті алгоритмдеу

Негізгі практикалық қорытынды – каскадты дамуды қатаң алгоритмдеу қажеттілігі.

– 2.1-тарау (кезеңдер) және 2.2 (құрылым) құзыреттер (МЖМБС 3-тарауы) және жүктеме лимиті (МЖМБС 4-тарауы) міндетті кіріспе параметрлер болып табылатынын бекітті. Осы параметрлерді қатаң ескерместен, ҮОЖ мен ҮОБ-ні әзірлеуге жол берілмейді;

– ҮОЖ (2.2.2) жүктеме талаптарын нақты сағат санына және заттар тізіміне аударатын міндетті сүзгі ретінде әрекет етеді. Ол МЖМБС мақсаттарының физикалық рұқсат етілген уақыт шеңберінде іске асырылуын қамтамасыз етеді;

– ҮОБ коэффициенті (2.2.3) өлшенетін нәтижелерге қол жеткізудің жалғыз құралына айналады. Оның құрылымы (Модульдер, ОН, бағалау жүйесі) МЖМБС құзыретіне тікелей байланысты.

2. Құзыреттілікті трансформациялау механизмі (кері жобалау)

Бөлімнің орталық практикалық жетістігі – кері дизайнға негізделген ОӘБ бейімделуінің қадамдық алгоритмі (2.3.1.1). Бұл механизм жаңа МЖМБС барлық әдіснамалық талаптарының орындалуын қамтамасыз етеді:

– бағдарламалар мен оқулықтар (ҮОБ) енді әзірлеуді іс-әрекет пен құзыреттілікке бағдарлануға кепілдік беретін тізіммен емес, өлшенетін оқу нәтижелерімен (ОН) бастауға міндетті;

– алгоритм ҮОБ әзірлеушілерін модульдік құрылымға және көлденең байланысты қамтамасыз ететін (4К, Сандық сауаттылық) интеграциялауға мәжбүр етеді (жүйе құру функциясы);

– оқу материалдары (ОӘМ) практикалық кейстер мен міндеттерді енгізу есебінен ақпарат көзінен әрекет ету құралына түрлендіріледі.

3. Өзін-өзі түзететін жүйені құру

Іске асыру және бағалау тетіктері (2.3.2, 2.3.4) сапаны басқару циклін жабады:

1) өлшеу және бақылау, яғни бағалау жүйесі (2.3.2) МЖМБС (бақылау-бағалау функциясы) негізгі құзыреттеріне қол жеткізу үшін ішкі бақылау (формативті және жиынтық бағалау) тікелей жұмыс істейтінін қамтамасыз етеді;

2) басқару және есеп беру, яғни мониторинг механизмі (2.3.4) тиімділіктің тұтас көрінісін жасай отырып, түпкілікті нәтижелерді (МЖМБС) ғана емес, сонымен қатар жүктеме лимитінің (ҮОЖ) сақталуын және мазмұн сапасын (ҮОБ) бағалайды;

3) икемділік пен өзектілік, яғни өзгерістер енгізу алгоритмі (2.3.5) реформалар кезінде әдіснамалық синхронизацияны болдырмайтын бүкіл пакетті (МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ) біржолғы бекітуді талап етеді.

Осылайша, 2-тарау жаңа МЖМБС-тың стратегиялық мақсаттары декларацияларда емес, білім беру жүйесінің тұрақты дамуы үшін негіз құра отырып, нақты, өлшенетін және басқарылатын қадамдар арқылы іске асырылатынын қамтамасыз етеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Әдістемелік ұсынымдар білім берудің жаңа мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына (МЖМБС, 2025) көшу және білім беруді дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын іске асыру мәтінінде Қазақстан Республикасының білім берудің нормативтік-құқықтық базасын жаңартуға жүйелі, құзыреттілікке бағдарланған тәсілді қамтамасыз ету үшін әзірленді.

1. Негізгі әдіснамалық қорытынды МЖМБС тиімділігін бұдан былай оқшаулап бағалау мүмкін емес болып табылады. МЖМБС, үлгілік оқу жоспары (ҮОЖ) және үлгілік оқу бағдарламасы (ҮОБ) нормативтік құжаттардың бірыңғай, өзара тәуелді жүйесі (триада) ретінде қаралуы тиіс (26-кесте).

26-кесте. Триаданың өзара байланысы: МЖМБС, ҮОЖ және ҮОБ

Құжат	Рөлі	Іске асыру принципі
МЖМБС (2025)	Стратегиялық якорь. Түпкі мақсат (құзыреттілікті) пен қатаң шектеуді (жүктемені) анықтайды.	құзыреттілік тәсілдеме, сабақтастық
ҮОЖ	Құрылымдық жақтау. МЖМБС шектеуіне қатаң сәйкес сағаттар мен заттарды таратады.	оқу жүктемесін реттеу
ҮОБ	Операциялық құрал. Мазмұны мен әдістемесі арқылы МЖМБС құзыретіне қол жеткізуді қамтамасыз етеді.	ғылыми негізділік, кері жобалау

Жаңа МЖМБС енгізу бұл каскадтық қағиданы ұсынымдық емес, міндетті етеді (жаңа МЖМБС 1-тарауына сәйкес), барлық құжаттар пакетін синхрондалған бекітуді талап етеді.

2. Құрылымдардың салыстырмалы талдауы (1-5 тараулар) МЖМБС (2025) фокусты мазмұннан (ББД) өлшенетін нәтижелерге (ОН) түбегейлі ауыстыратынын көрсетті. Бұл кері жобалау алгоритмі арқылы ОӘК-ні толығымен өзгертуді талап етеді:

- МЖМБС (3-тарау) түлектің не істей алатындығын (талдау, құру, бағалау) анықтайды;

- ҮОБ дамуды іс-қимыл етістіктеріне бағытталған ОН мен модульдерді тұжырымдаудан бастауға міндетті;

- оқулықтар фактілердің қайнар көзі ғана емес, білімді (ақпараттан іс-әрекетке) практикалық қолдану құралы болуы керек.

3. Әдіснаманы сәтті жүзеге асыру үшін:

- МЖМБС, ҮОЖ мен ҮОБ-дағы өзгерістерді бекіту әдіснамалық синхрондауды болдырмау үшін бірыңғай нормативтік пакетпен жүргізілуі тиіс;

- МЖМБС 3-тарауының ОН-ға тікелей толықтыру болып табылатын және ҮОБ-ның жүйе құраушы бөлігі болып табылатын критериялды бағалау бойынша нақты нормативтік актілер жасау;

– біліктілікті арттыру бағдарламасы пән мұғалімдерінің кері жобалау технологиясын және құзыреттілікке бағытталған тапсырма аппаратымен жұмыс істеу дағдыларын игеруіне бағытталуы керек.

Нормативтік құжаттар триадасын жүйелі, алгоритмдік және құзыреттілікке бағдарланған басқару ғана Қазақстан Республикасының даму Тұжырымдамасында бекітілген білім берудің стратегиялық мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Пайдаланылған дереккөздердің тізімі

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III//Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
2. Об утверждении Концепции развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023 – 2029 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249// Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2300000249>
3. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348// Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
4. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 23 января 2025 года № 12// Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031>
5. Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан. Приказ МОН РК от 08.11.2012 г. № 500// Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1200008170>
6. Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций. Приказ Министра просвещения РК от 16.09.2022 г. № 399// Электронный ресурс – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029767>
7. Барбер М., Муршед М. Как добиться стабильного высокого качества обучения в школах. Уроки анализа лучших систем школьного образования мира // Электронный ресурс – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kak-dobitsya-stabilnogo-vysokogo-kachestva-obucheniya-v-shkolah-uroki-analiza-luchshih-sistem-shkolnogo-obrazovaniya-mira>
8. Блум Б.С. Таксономия образовательных целей: Сфера познания. – М.: Просвещение, 1956.
9. Andy Hargreaves (2003) Teaching in the Knowledge Society// Электронный ресурс – URL: <http://diglib.globalcollege.edu.et:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/179/Teaching%20In%20Knowledge%20Society.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
10. Hattie, J. (2008). Visible learning: A synthesis of over 800 meta analyses related to achievement. New York: Routledge.
11. Wiggins, Grant; McTighe, Jay. Understanding by Design. Expanded 2nd Edition. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 2005.
12. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. – М.: Эйдос, 2013.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	3
1-тарау. МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ әзірлеудің теориялық негіздері	5
2-тарау. МЖМБС, ҮОЖ, ҮОБ әзірлеудің практикалық аспектілері	35
Қорытынды	60
Пайдаланылған дереккөздердің тізімі	61